

Eesti NSV

POLIITILISTE JA TEADUSALASTE TEADMISTE LEVITAMISE ÜHING

H. ELENURM

MAJANDUSTEADUSTE KANDIDAAT

**RAHALISTE TULUDE
KASUTAMISEST KOLHOOSIS**

Nr. 7 (234)

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS • TALLINN 1957

A- 17346

EESTI NSV POLIITILISTE JA TEADUSALASTE
TEADMISTE LEVITAMISE ÜHING

H. ELENURM,
MAJANDUSTEADUSTE KANDIDAAT

RAHALISTE TULUDE
KASUTAMISEST KOLHOOSIS

Ex
Libris
Järvsöö
Elmar

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS . TALLINN 1957

Töö on koostatud Eesti NSV Teaduste Akadeemia
Majanduse Instituudis.

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

SISSEJUHATUS

Viimastel aastatel on vabariigi kolhoosid organisatsiooniliselt ja majanduslikult tugevnenud. Suurenenud on rahalised tulud, samuti ka summad, mis läksid jaotamisele normipäevadele. Kuid mitte kõigis kolhoosides ei suurenenud rahalised tulud ja normipäevadele jaotatavad summad vajalikul määral.

Partei ja valitsuse poolt kolhooside ette püstitatud eesmärk saavutada normipäevadele raha ja saaduste andmine sellises ulatuses, et oleks tagatud ühistootmisest ausalt osa võtvate kolhoosnikute ja nende töövõimetute perekonnaliikmete vajaduste rahuldamine nii põhiliste toidu- ja tööstuskaupade kui ka nende isiklike kariloomade sööda osas. Lähtudes normipäevatasu tõstmise vajadusest on rahaliste tulude suurendamisel ja tulude otstarbekohasel kasutamisel kolhoosides käesoleval ajal eriti suur tähtsus.

Selleks et luua tingimused rahaliste tulude ja normipäevatasu kasvuks kolhoosis, on eelkõige vaja hoolitseda ühismajandi kooskõlalise väljaarendamise, töö õige organiseerimise, tootmise järsu tõusu eest. Kuid samal ajal tuleb rohkem tähelepanu pöörata ka rahaliste tulude otstarbekohasele kasutamisele selliselt, et võimaldada kolhoosides põllumajandussaaduste hulga suurenemist väiksemate kulu-
tustega.

RAHALISTE TULUDE OLEMUS JA JAOTAMISE KORD KOLHOOSIS

Kolhoos saab majandusliku tegevuse tulemusena rahalist tulu. Rahalised tulud kujunevad laekumistest, mida kolhoos saab põllumajandussaaduste müümisest. Siia lisanduvad laekumised tööstuslike abiharude toodangu müügist, mitmesuguste tööde ja teenuste osutamise eest, samuti protsendid hoiuarvetelt ja teised väiksemad tululiigid.

Selleks et mõista rahaliste tulude olemust, on vaja teada, kuidas toimub kolhoosis vahendite ringkäik.

Kolhoos kui isemajandav ettevõte kulutab tootmisprotsessis mitmesuguseid tootmisvahendeid, mille väärtus kas täielikult (seeme, sööt) või osaliselt (hooned, masinad) läheb üle uude toodangusse. Kolhoosnike töö tulemusena saadakse ühismajandis toodangut — põllumajandussaadusi.

Tootmisprotsessi jätkamiseks peab ühismajand osa toodetud saadustest (sööt, seeme) uuesti suunama tootmisse. Teise osa toodetud saadustest eraldab kolhoos müügiks, saades selle eest rahalist tulu.

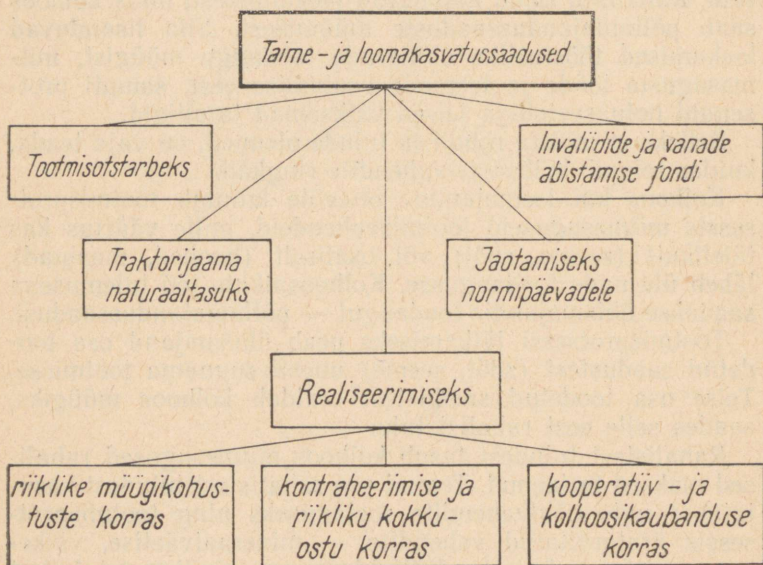
Rahalistest tuludest tasub kolhoos mitmesugused rahalised maksed ja laenud. Teatud osa rahalistest tuludest kasutatakse uute põhivahendite soetamiseks ning tootmisprotsessis äratarvitatud vahendite — mineraalväetise, väikeinventari jm. ostmiseks. Küllaldane osa rahalistest tuludest peab minema jaotamisele kolhoosi liikmetele normipäevade alusel.

Seega etendavad rahalised tulud kolhoosis tähtsat osa. Selleks et tootmisprotsess kulgeks häireteta ning oleks tagatud ühismajandi järjekindel tugevnemine ja kolhoosnike materiaalse heaolu tõus, peab kolhoosil olema küllaldaselt rahalisi tulusid.

Rahaliste tulude saamine ja nende kasutamine kolhoosis tähendab, et kolhoosil on oma finantsmajandus. Kuid kolhoosi finantsmajanduse omapära seisab selles, et ta ei

hõlma kogu vahendite käivet kolhoosi tootmistegevuses. Tingituna põllumajandusliku tootmise erinevustest on vaja suur osa tootmisvahendeid — seeme, sööt jms. — toota põhiliselt oma majandis. Traktorijaama töö eest tasub kolhoos peamiselt natuuras, samuti jaotatakse osa toodetud saadustest normipäevadele. Sellega kasutatakse suur osa kolhoosis toodetud saadustest naturaalkujul, ilma et nad omandaksid rahalist vormi.

Põllumajandusliku artelli põhikiri määrab üldjoontes kindlaks toodetud põllumajandussaaduste kasutamise ja jaotamise korra kolhoosis. Selle järgi toimuks saaduste jaotus, nagu on näidatud skeemil 1.

Skeem 1.

Seega on rahaliste tulude põhiallikateks kolhoosides toodangu realiseerimine riiklike müügikohustuste, kontraheerimise, riikliku kokkuostu, kooperatiiv- ja kolhoosikaubanduse korras.

Rahaliste tulude kasutamise kord on kolhoosis samuti kindlaks määratud põllumajandusliku artelli põhikirjaga. Vastavalt sellele rahalistest tuludest kolhoos:

- 1) tasub riiklikud maksud;
- 2) katab rahalised kulutused tootmisvajadusteks;
- 3) katab administratiiv- ja majanduskulud kuni 2 protsendi ulatuses rahalistest tuludest;
- 4) eraldab summad jagamatu fondi täiendamiseks 15—20 protsendi ulatuses rahalistest tuludest ning teeb eraldamised muudesse fondidesse;
- 5) eraldab summad jaotamiseks kolhoosi liikmete vahel normipäevade alusel.

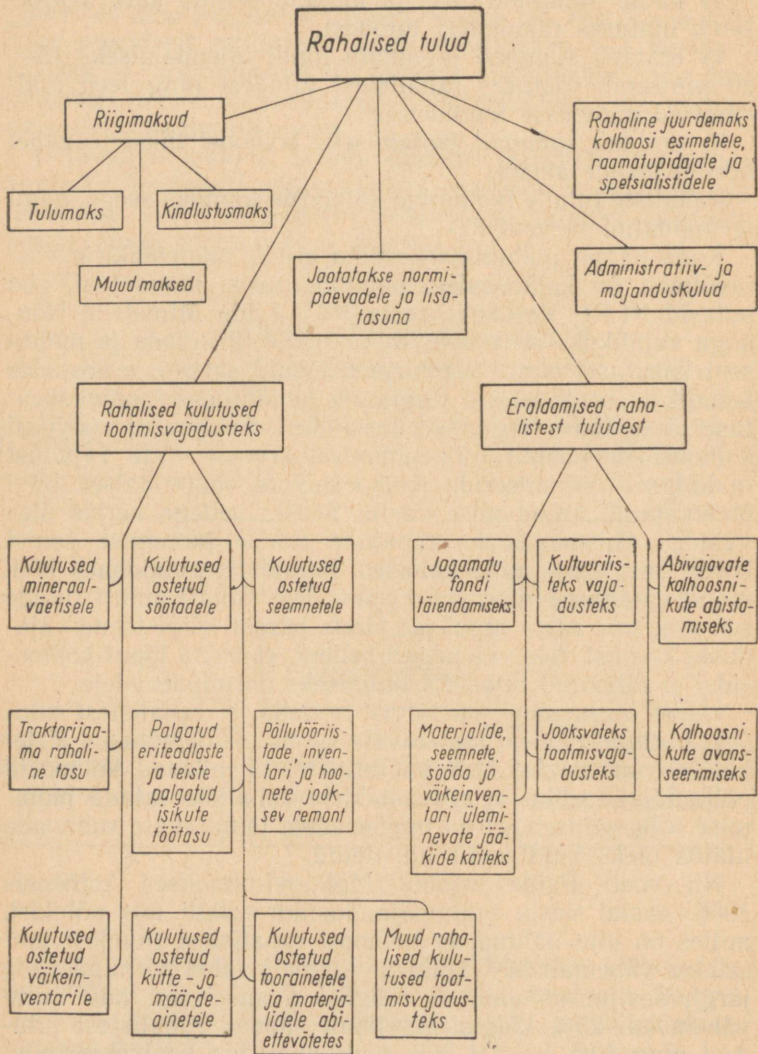
Rahaliste tulude jaotamine kolhoosis toimuks seega, nagu on näidatud skeemil 2.

Kuna pärast põllumajandusliku artelli tüüppõhikirja vastuvõtmist on kolhoosides toimunud suuri muudatusi, siis pidasid NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu vajalikuks soovitada kolhoosidele täiendada ja muuta seni kasutusel olnud põhikirja üksikuid sätteid, arvestades kohalikke, konkreetseid tingimusi ja lähtudes loomakasvatuse järsu tõusu tagamise ülesandest. Sealjuures soovitati kolhoosidele põhikirja täiendamisel arvesse võtta vajadust igakülgset stimuleerida kolhoosnike materiaalsel huvi ühismajandi arendamise vastu. Seoses sellega kerkis üles vajadus täpsustada ka rahaliste tulude jaotamise senist korda kolhoosis, mille kohaselt rahuldati esmajoones kõik muud vajadused ning normipäevadele jaotati ainult tulude see osa, mis aasta lõpul jäi järele pärast kõigi teiste vajaduste katmist. See viis sageli selleni, et aasta lõpul kolhoosidel ei jätkunud tulusid jaotamiseks normipäevadele.

Uutes tingimustes on tarvis taotleda, et rahalistest tuludest normipäevadele jaotatavate summade osatähtsus järjekindlalt suureneks. Neil kaalutlustel täiendavad kolhoosid põllumajandusliku artelli põhikirja rahaliste tulude jaotamise osas selliselt, et normipäevadele jaotatavate summade ulatus oleks kindlamalt piiritletud.

Nii võeti Paide rajooni Molotovi-nimelises kolhoosis 1956. aastal vastu põllumajandusliku artelli uus põhikiri, milles on ette nähtud, et kolhoosi rahalistest tuludest jaotatakse vähemalt 30% kolhoosi liikmete vahel normipäevade järgi, sealjuures antakse rahalist avanssi iga kuu mitte vähem kui 25% kõigist tegelikult saadud rahalistest tuludest ning 50% kõigist kolhoosile avansina kontraheerimislepingute ning kokkuostu ja müügikohustuste alusel laekuvatest summadest.

Samuti on kolhoosides muudetud rahaliste tulude jao-

Skeem 2.

tamise korda selles osas, et pikaajalise laenu % tasumine võib toimuda jagamatu fondi summade arvel, mis lubab kolhoosidele eraldada rohkem tulusid jaotamiseks normipäevadele. Ühtlasi on kehtestatud kord, mille kohaselt kapitaaltöödel kulutatud normipäevade eest tasu maksimine ei tarvitse toimuda enam rahalistest tuludest, vaid selleks otstarbeks ettenähtud, s. o. jagamatu fondi summast.

Täiendused ja täpsustused põllumajandusliku artelli põhikirjas rahaliste tulude jaotamise küsimustes aitavad kahtlemata kaasa rahaliste tulude kasutamise parandamisele kolhoosides. Sellepärast tuleks igas kolhoosis, lähtudes majandi konkreetsetest tingimustest, teha üldkoosolekule ettepanekud rahaliste tulude jaotamise korra täpsustamiseks põllumajandusliku artelli põhikirjas.

RAHALISTE TULUDE KASUTAMISEST VABARIIGI KOLHOOSIDES

Aastatel 1950—1955 suurenesid vabariigi kolhooside rahalised tulud 87,9% võrra. Suurenemisele avaldasid mõju partei ja valitsuse poolt tarvituselevõetud abinõud — uute varumis- ja kokkuostuhindade kehtestamine, samuti kohustuslike riiklike müüginormide ja traktorijaamade töö eest võetava naturaaltasu määrade alandamine 1953. a. lõpus. Selle tulemusena suurenesid kolhoosides järsult riikliku varumise korras saadud rahalised laekumised. Üksnes loomakasvatusest said vabariigi kolhoosid 1955. aastal riiklike müügikohustuste arvel 11,9 miljonit rubla, riikliku kokkuostu arvel ja müügist kooperatiividele 101,7 miljonit rubla rohkem tulu kui 1952. aastal. Võrreldes 1955. aasta vastava perioodiga suurenesid kolhooside rahalised tulud 1956. aasta esimesel kolmel kvartalil 60 miljoni rubla võrra.

Paljudes vabariigi kolhoosides on kolhoosnikute jõupingutuste ning riikliku abi tulemusena saavutatud tähelepandavaid edusamme põllumajandussaaduste tootmisel ning kolhoosi ja kolhoosnikute rahaliste tulude suurendamisel. Kuid mitte kõigis vabariigi kolhoosides ei kasvanud tootmine vajalikul määral. Reas kolhoosides taimekasvatussaaduste kogutoodang isegi vähenes, esines kolhoosides toimus tagasimineku ka loomakasvatuses. Töö halva organiseerimise tõttu oli neis kolhoosides ka rahalisi tulusid vähe.

Vabariigi kolhooside majandusliku tegevuse tulemused näitavad selgesti, et normipäevatasu on tihedas sõltuvuses kolhoosi rahaliste tuludega. Türi rajooni „Estonia“, Rapla rajooni „Uue Elu“, Harju rajooni „Rahva Võidu“ ja teistes eesrindlikes kolhoosides, kus rahaliste tulude üldsumma juba aastaid on üle 2 miljoni rubla, makstakse iga normipäeva eest järjekindlalt vähemalt 10 rubla raha, millele lisanduvad suured kogused teravilja, kartulit, heina ja muid taimekasvatussaadusi. Mahajäänud kolhoosides aga, kus rahalised tulud ulatuvad ainult 200—300 tuhande rublani, ei ole normipäevadele võimalik jaotada nimetamisväärsed summasid.

NLKP XX kongressil püstitati ülesanne suurendada kolhoosnike rahalisi ja naturaaltulusid mitte vähem kui 40 protsendi võrra, ja seda eelkõige ühismajandi tulude kasvu alusel. Normipäevatasu ulatuslik tõus kolhoosides saab toimuda eeskätt taimekasvatuse saagikuse ja loomakasvatuse produktiivsuse tõstmise alusel, kogu- ja kaubatoodangu suurendamise alusel. Mida suuremaks kujunevad kolhoosi rahalised tulud, seda rohkem summasid on võimalik eraldada jaotamiseks artelli liikmeile.

Et tõsta kolhoosnike materiaalsel huvi töötulemuste vastu, tuleb tootmist organiseerida selliselt, et saavutataks toodangu kiire tõus ja rahaliste tulude kasv, mis on aluseks normipäevadele jaotatavate rahasummade suurenemisele. Kuid normipäeva rahaline tasu ei sõltu üksnes sellest, millist edu saavutatakse põllumajandussaaduste tootmise suurendamisel, vaid ka sellest, milliste kulutustega tootmine on seotud.

Sellega seoses on vaja senisest rohkem tähelepanu pöörata normipäevade kokkuhoidlikule kulutamisele. Teatavasti on põllumajanduses põhiülesandeks tööviljakuse tõstmine ja tööjõukulutuste vähendamine toodanguühiku kohta. Sel alusel on võimalik järsult alandada toodangu omahinda ning suurendada normipäeva eest makstavat tasu. Mida säästlikumalt kasutatakse kolhoosides normipäevi, seda täisväärtuslikumaks muutub normipäev.

Kõikuvused normipäevade kulutamises üksikutes kolhoosides näitavad, et tööjõukulutuste vähendamiseks toodanguühiku kohta leidub suuri reserve.

Nii oli Harju rajooni „Viisnurga“ kolhoosis normipäevade üldarv loomakasvatuses suurem kui sama rajooni „Töösangari“ kolhoosis, kuigi viimases toodeti loomakas-

Tabel 1

Rahalised tulud ja nende jaotamine Põlva rajooni „Külvaja” kolhoosis

Näitajad	1952	1953	1954	1955	Kasv
I. Rahalised tulud (tuhandetes rublades)					
1. Taimekasvatusest	65,3	99,3	434,6	871,5	13,3 korda
sellest linast	16,9	51,8	360,2	808,8	47,8 "
2. Loomakasvatusest	258,3	408,4	744,7	1016,2	3,8 "
sellest: a) veisefarmist	155,9	255,2	490,0	539,0	3,4 "
b) seafarmist	77,9	123,2	204,2	434,6	5,5 "
3. Kokku rahalisi tulusid	366,4	564,5	1247,8	2000,6	5,4 "
II. Rahaliste tulude jaotamine (tuhandetes rublades)					
1. Riigimaksud ja laenu tasumine	78,2	105,9	122,2	209,4	2,6 korda
2. Rahalised kulutused tootmisvajaduseks	132,5	214,1	264,7	390,7	2,9 "
3. Administratiiv- ja majanduskulud	2,9	2,9	3,4	10,2	3,5 "
4. Eraldatud rahalistest tuludest fondidesse	73,6	100,6	191,8	370,5	5,0 "
5. Jaotatud normipäevade alusel	75,1	136,0	642,9	993,3	13,2 "
III. Raha ühe normipäeva kohta (rublades)					
	1,20	1,25	4,65	7,23	6,0 "

vatussaadusi koguhulgas kuni 2 korda rohkem. Madala tööviljakuse ja normipäevade mittekokkuhoidliku kulutamise tõttu kulus „Viisnurga” kolhoosis iga tsentneri piima kohta veisefarmis hooldamistööl 10,6 normipäeva, samal ajal kui „Töösangari” kolhoosis oli vastav normipäevade kulu 1 tsentneri piima kohta 4,9. Sealjuures oli piimatoodang lehma kohta „Töösangari” kolhoosis 36% kõrgem.

Seakasvatuses kulutati „Viisnurga” kolhoosis iga tsentneri juurdekasvu saamiseks seafarmis hooldamistööl normipäevi ligi 3 korda rohkem kui „Töösangari” kolhoosis. Ka tööhobuste hooldamisel oli normipäevade kulu „Viis-

nurga" kolhoosis 1,7 korda suurem kui „Töösangari” kolhoosis, ulatudes 77 normipäevale iga tööhobuse kohta.

Seega põhjustas normipäevade mittekokkuhoidlik kulutamine „Viisnurga” kolhoosis normipäevade üldarvu suurenemise, mis ei olnud kooskõlas toodangu suurenemisega. „Töösangari” kolhoosis, kus töö oli paremini organiseeritud ja normipäevi kulutati säästlikult, kujunes normipäevatasu kõrgeks. Üksnes raha anti siin iga normipäeva kohta 7 rubla 58 kopikat.

Selleks, et vähendada tööjõukulu toodanguühiku kohta ning tõsta normipäeva väärtust, on vaja parandada nii töö normeerimist kui ka normipäevade arvestamist.

Käsikäes tööjõu kokkuhoiuga on kolhoosides tähtsaks ülesandeks rahaliste kulutuste läbimõeldud ja otstarbekohane tegemine.

Rahaliste tulude see osa, mis läheb maksude tasumiseks, on kindlaks määratud maksude arvestamise määradega, samuti on põllumajandusliku artelli põhikirjaga piiritletud eraldamise ulatus jagamatusse fondi. Tootmisvajadusteks tehtavate rahaliste kulutuste suurust aga põllumajandusliku artelli põhikiri kindlaks ei määra, samuti ei olnud kuni viimase ajani lähemalt määratletud rahaliste tulude see osa, mis peab minema jaotamisele normipäevadele.

Vabariigi kolhooside keskmisena kulutati 1955. aastal tootmisvajadusteks 32,8%, normipäevadele aga jaotati 27,9% rahalistest tuludest. Ligi kolmandik kolhooside üldarvust kulutas tootmisvajadusteks üle 40% rahalistest tuludest, mille tulemusena normipäevadele oli võimalik jaotada ainult 10—20% rahalistest tuludest. Samal ajal eesrindlikes kolhoosides, kus tulud olid kõrgemad ja summasid kasutati otstarbekohaselt, moodustas tootmisvajadusteks tehtud rahaliste kulutuste osatähtsus 20—25%, normipäevadele aga jaotati neis kolhoosides 40—50% rahalistest tuludest.

Kuna tootmisvajadusteks tehtavate rahaliste kulutuste tasemest kolhoosis suurel määral sõltub normipäevadele jaotatavate summade suurus, siis on vaja nende kahe põhilise kululiigi vahel luua õiged vahekorrad. Milline peab olema tootmisvajadusteks kulutatud rahasummade ja normipäevadele jaotatavate summade omavaheline suhe, see sõltub iga üksiku kolhoosi konkreetsetest tootmis- ja majandamistingimustest. Kuid tuginedes vabariigi eesrindlike kolhooside kogemustele peaks normipäevadele jaotatavad

normipäevatasu ka ühesuguste rahaliste tulude tingimustes suuresti erinev, sõltuvalt sellest, kui otstarbekalt on tehtud kulutusi ning millist majanduslikku efekti tehtavad kulutused on andnud.

Nii oli Harju rajooni ühesuguselt madalate rahaliste tuludega (210—220 rbl. 1 ha põllumajandusliku maa kohta) kolhooside grupis ühtedes kolhoosides tootmisvajadusteks kulutatud keskmiselt 41,3% rahalistest tuludest, teistes aga ainult 23,2%. Selle tulemusena oli normipäevatasu, vaatomata rahaliste tulude ühesugusele tasemele, tootmiskulutus kokkuhoidlikult teinud kolhoosides keskmiselt 3 korda kõrgem, võrreldes nende kolhoosidega, kus rahaliste tulude kasutamisel ei jälgitud kokkuhoiurežiimi.

Kuna igasugune liialdus rahalistes kulutustes tootmisvajadusteks, samuti ka muudes väljaminekutes, avaldab otsest mõju normipäevatasu kujunemisele, siis on igas kolhoosis rahaliste tulude suurendamisega käsikäes vaja rohkem tähelepanu pöörata saadavate tulude kokkuhoidlikule kasutamisele.

Normipäevatasu tõstmiseks on vabariigi kolhoosides järelikult kaks põhilist teed: 1) rahaliste tulude suurendamine, 2) kokkuhoiurežiim kulutuste tegemisel.

RAHALISTE TULUDE SUURENDAMISE TEID KOLHOOSIS

Rahalist tulu saab kolhoos ainult sellelt toodangult, mis läheb realiseerimisele. Seega sõltub rahaliste tulude suurus peamiselt sellest, kui suur on toodangu osa, mis realiseeritakse väljaspool majandit.

Vabariigi kolhoosides on põhiliseks kaubaliseks tootmisharuks loomakasvatus; seetõttu sõltub rahaliste tulude suurus peamiselt loomakasvatuse arengu tasemest. 1955. aastal said vabariigi kolhoosid ligi $\frac{3}{4}$ rahalistest laekumistest loomakasvatusest, sealjuures laekus 62,9% põhilistest loomakasvatusharudest — veise- ja seakasvatusest. Taimekasvatuses on toodangu realiseerimise ja rahaliste tulude saamise seisukohalt suurem tähtsus lina-, köögivilja- ja kartulikasvatusel.

Kaubatoodangu ja rahaliste tulude tase sõltub tootmise üldisest seisundist. Mida paremini töötab kolhoos tervikuna, seda kõrgem on ühismajandis toodetud põllumajan-

dussaaduste hulk, seda soodsamad on võimalused toodangu realiseerimiseks.

Vabariigi kolhooside majanduslik tugevus sõltub väga palju piimakarjakasvatuse kui juhtiva tootmisharu arengust. Nagu näitab piimakarjakasvatuse 1955. a. majanduslike tulemuste võrdlus vabariigi eesrindlikes ja mahajäänud kolhoosides, on piimatoodangu tõstmine rahaliste tulude suurendamise peamiseks reserviks. Kümne eesrindliku kolhoosi keskmisena saadi lehma kohta aastas 2,2 korda rohkem piima kui mahajäänud kolhoosides. Seoses karja kõrgema produktiivsuse ja suurema lehmade arvuga oli seal piima kaubatoodang 4,3 korda suurem kui mahajäänud kolhoosides; rahaline tulu piima realiseerimisest oli aga isegi 9,3 korda kõrgem.

Tabel 3

Piimakarjakasvatuse majanduslikud tulemused erineva tootmistase-mega kolhoosides 1955. aastal

Näitajad	Türi rajooni "Estonia" kolhoos	Harju rajoo- ni "Rahva Võidu" kolhoos	Harju rajoo- ni Kurtna k/n "Lembi- tu" kolhoos	Türi rajooni "Sotsialismi Tee" kol- hoos
I. 100 ha põllumajan- dusliku maa kohta:				
1) lehmi	12	10	8	6
2) piima kogutoodang (tsentnerites)	382	241	99	63
3) piima kaubatoodang (tsentnerites)	360	199	69	49
4) rahalised tulud veise- farmist (tuhandetes rub- lades)	65,8	50,1	8,0	3,9
II. Ühe aastalehma kohta				
1) piima kogutoodang (liit- rites)	3422	2569	1346	1001
2) piima kaubatoodang (liitrites)	3247	2115	937	801
3) rahalised tulud (rubla- des)	5932	5328	1086	651
" liitrite	1,83	2,52	1,16	,81

Piimakarjakasvatuse tulukuse tõstmisel seisab ülesanne piima omahinna alandamises, piima kaubatoodangu tõstmises ning ühtlasi iga liitri piima eest saadava sissetuleku suurendamises. Sealjuures on üheks tähtsamaks teguriks karja produktiivsuse tõstmine.

Omahinna alanemist võimaldab piimatoodangu tõstmine seetõttu, et toodangu tõustes jaotuvad kulutused suuremale toodanguhulgale. Piimakarja produktiivsuse tõstmine kolhoosis ei ole aga tähtis üksnes omahinna alandamise, vaid ka kaubatoodangu ja rahaliste tulude suurendamise seisukohalt.

Kui aasta keskmine piimatoodang lehma kohta on 1500 liitrit, kulutatakse tootmisvajaduseks sageli 20—30% toodetud piimast. Kõrge toodangu puhul kulutatakse tootmisvajaduseks ainult 10—15% toodetud piimast.

On iseloomustav, et piima kaubatoodangu suurenedes tõuseb kiiresti iga liitri piima eest saadav keskmine rahaline sissetulek. See on tingitud asjaolust, et suurema piimatoodangu puhul on kolhoosidel rohkem võimalusi piima müügiks riikliku kokkuostu ja kolhoosikaubanduse korras. Suurema piimatoodanguga kolhoosides on ühe liitri piima eest keskmiselt saadav sissetulek üle 2 korra kõrgem kui mahajäänud majandeis.

Eesrindlikes ühismajandeis, kus piimatoodang lehma kohta aastas ulatub 3000 liitrini, saadi piima müügist lehma kohta 4000—5000 rubla rahalist sissetulekut. Kuna neis majandeis piimakarja söötmise, hooldamise ja muud kulud lehma kohta keskmiselt ei ületa 2500—3500 rubla, siis saadi siin piima realiseerimisest iga lehma kohta 1000—1500 rubla puhastulu. Paljudes kolhoosides aga saadakse piimakarja madala produktiivsuse tõttu aastalehma kohta rahalist sissetulekut piima müügist ainult 1000—1500 rubla. Kuna madala piimatoodangu korral on tavaliselt kõrge ka piima omahind, ulatudes 800—1000 liitrilise aastatoodangu puhul isegi 1,50—2 rublani liitri kohta, siis ei kata saadavad sissetulekud tehtud kulutusi. Järelikult on piimakarjakasvatuse rentaabluuse ja kolhoosi rahaliste tulude suurendamise põhiteeks karja produktiivsuse tõstmine, mis peab põhinema odavate põhisöötade kasutamisele.

Rahaliste sissetulekute suurendamise tähtsaks reserviks kolhoosides on ka seakasvatuse arendamine. Seakasvatus on üks neid tootmisharusid, kus tootmistsüklil on lühike,

võimaldades kiiresti saada toodangut. Samal ajal on seakasvatus kõrge tulukusega tootmisharuks, mis suhteliselt väikeste kulutustega annab suurt rahalist tulu.

1955. aastal said vabariigi kolhoosid ligi $\frac{1}{5}$ kõigist rahalistest tuludest seakasvatusest. Rapla rajooni „Uue Elu”, Tartu rajooni „Tuleviku”, Türi rajooni „Estonia” jt. kolhoosid said 1955. aastal seakasvatusest 600—700 tuhat rubla rahalist tulu.

Tabel 4

Seakasvatuse majanduslikke tulemusi üksikutes kolhoosides
1955. aastal

Näitajad	Kose rajooni „Edu“ kolhoos	Kose rajooni „Lembitu“ kolhoos
I. 100 ha põllumaa kohta		
1) toodeti sealih (tapakaalus; tsentnerites)	45	6,6
2) saadi rahalist tulu seakasvatusest (tuhandetes rublades)	80,0 1680 ?	6,3 955
II. Aasta algul olnud emise kohta:		
1) toodeti sealih (tapakaalus; tsentnerites)	10,9	2,3
2) saadi rahalist tulu (tuhandetes rublades)	12,6 1160 ?	2,2 955

Eesrindlikes kolhoosides toodeti iga aasta algul olnud emise kohta 2—3 korda rohkem sealih kui mahajäänud majandeis. Samal ajal olid arenenud seakasvatusega kolhoosides rahalised sissetulekud seakasvatusest emise kohta 3—4 korda kõrgemad, seoses sellega, et oli võimalik müüa rohkem sealih soodsamate hindadega. Järelikult on seakasvatuse kaudu rahaliste tulude suurendamiseks eriti suured reservid majanduslikult nõrkades kolhoosides, sest toodanguhulga suurenemine iga tsentneri võrra tagab siin seakasvatuse tulukuse märgatava tõusu.

Tartu rajooni „Tuleviku” kolhoosis oli veel 1953. aastal sealih tootmine madalal järjel. Kuid seakasvatuse õige organiseerimise ja põrsaste maksimaalsel arvul üleskasva-

tamise tulemusena suurenes sealihatoodang siin lühikese ajaga 4-kordseks. 1955. aastal oli kolhoosis rahaline tulu seakasvatusest 5,6 korda suurem kui 1952. aastal, moodustades kolhoosi kohta 639,9 tuhat rubla.

Paljudes vabariigi kolhoosides on laialt levinud põrsaste müük. See vähendab tunduvalt võimalusi rahaliste tulude saamiseks seakasvatusest. Sel ajal kui vabariigi keskmisena realiseerisid kolhoosid 1955. aastal 47,3% saadud põrsastest, müüsid eesrindlikud ühismajandid põrsaid ainult mõne protsendi ulatuses.

Nagu vastavad arvestused ja eesrindlike majandite kogemused tõendavad, on kolhoosidele majanduslikult kõige tasuvam suurendada sealihatoodangut peekoninuuma laiendamise arvel. Vastavate söötmis- ja pidamistingimuste loomisega on sel puhul võimalik nuumsigade läbikäiku tunduvalt tõsta. Kuna peekonisigade kasvatamisel saab kevadel sündinud põrsaid suvel sööta odavate haljassöötade baasil ning sigu on võimalik pidada suvelaagrites, kus pidamiskulud on väiksemad, siis kujuneb peekonisigade kasvatamisel sealiha omahind madalaks. Sealjuures, mida suuremad on nuumsigade ööpäevased juurdekasvud, seda madalamaks kujuneb sealiha omahind. Nii maksis ühe tsentneri sealiha tootmine vabariigi eesrindlikes majandis 600—650 rubla, võimaldades iga tsentneri müüdud sealiha kohta saada kuni 600 rubla puhastulu. Seega on seakasvatus õige organiseerimise korral suhteliselt tulutoovam kui teised loomakasvatusharud.

Lambakasvatusel on rahaliste tulude suurendamise seisukohalt vabariigi kolhoosides suhteliselt väike osatähtsus. Kuid üksikutes kolhoosides ulatuvad lambakasvatusest saadud tulud 5—6 protsendini üldtuludest. Uute lambavilla varumis- ja kokkuostuhindade kehtestamisega on kolhoosidele loodud senisest soodsamad tingimused lambakasvatuse arendamiseks. Kolhoosides, kus selleks on olemas sobivad looduslikud tingimused, võib lambakasvatus söötmis- ja pidamistingimuste parandamise korral anda tähelepanavat rahalist tulu.

Rahaliste tulude suurendamise seisukohalt on reserve ka kanakasvatuses. Arenenud kanakasvatusega kolhoosides ulatub kanakasvatusest saadavate tulude osatähtsus üldtuludest 15—20 protsendini. Harju rajooni „Tuleviku” kolhoosis saadi kanakasvatusest 1955. a. 192,6 tuhat rubla tulu.

Tabel 5

Kanakasvatuse tulude tõus Harju rajooni „Tuleviku” kolhoosis

	1953	1954	1955
Munejate kanade arv	894	769	924
Munatoodang kana kohta (aastas tk.)	87	135	170
Rahaline tulu linnukasvatusest ühe muneja kana kohta aastas (rublades)	98	159	208
	<i>muna kohta, rü</i> 1,13	1,18	1,22

Kanakasvatuses võimaldab rahalise tulu kiiret tõusu munatoodangu suurendamine kana kohta. Kolhoosides, kus munatoodang kana kohta on ainult 60—70 muna, on muna omahind ligi üks rubla ja kanakasvatusest saadav tulu vaevalt katab kulutusi. Aastatoodangu puhul 120 muna ja üle selle on võimalik mune toota omahinnaga 50—60 kopikat tükk ning saada kana kohta aastas 120—150 rubla sissetulekut, millega kanakasvatus annab tunduvalt puhas-tulu.

Loomakasvatustarude, eeskätt piimakarja- ja seakasvatuse arendamine kõrge produktiivsuse ja kaubalisusega tootmisharudeks on seega põhiliseks teeks rahaliste tulude suurendamisel kolhoosides. Sealjuures on tulude suurendamise seisukohalt oluline tähtsus ka loomade arvu suurendamisel. Vabariigis leidub veel kolhoose, kus on ainult 50—60 lehma, 5—6 emist, 150—200 kana. Loomakasvatuse selline väike maht ei võimalda suurendada kaubatoodangut. Seega on rahaliste tulude suurendamiseks karja produktiivsuse tõstmise kõrval vajalik tähelepanu pöörata ka karja arvilisele suurendamisele.

Loomakasvatustarude kiire tõus ja sellel baseeruv rahaliste tulude suurenemine on võimalik ainult taimekasvatustarude kooskõlastatud arendamise alusel. Põllumajanduskultuuride saagikuse tõstmine, vajalikul hulgal madala omahinnaga söötade tootmine, need on põhinõuded, mille täitmiseta ei ole võimalik edukalt lahendada loomakasvatusest saadavate rahaliste tulude suurendamise ülesannet.

Kuigi taimekasvatus vabariigi tingimustes on peamiselt allutatud loomakasvatuse arendamise huvidele ja tema osatähtsus rahaliste tulude allikana on väike, võimaldab taimekasvatuse kaubaliste tootmisharude intensiivne arendamine siiski tunduvalt suurendada kolhooside rahalisi sissetulekuid. Kaubatoodangut andvateks taimekasvatus-

harudeks on vabariigi kolhoosides lina- ja köögiviljakasvatus, mõnedes piirkondades ka kartulikasvatus.

Nagu kogemused näitavad, on linakasvatus sobivates tootmistingimustes tulutoov tootmisharu, mille arendamisega võib kolhoosi rahalisi tulusid tunduvalt suurendada. Reas vabariigi kolhoosides moodustab linakasvatusest saadav tulu 30—40% üldtuludest. Põlva rajooni „Külvaja” kolhoosis saadi linakasvatusest 1955. aastal 808,8 tuhat rubla ehk üle 40% rahalisest üldtulust, kusjuures linakasvatuses kulutatud normipäevade osatähtsus moodustas ainult 2,9% normipäevade üldarvust.

Tabel 6

**Linakasvatuse majanduslikud tulemused üksikutes kolhoosides
1955. aastal**

	Põlva rajooni „Külvaja“ kolhoos	Põlva rajooni „Aurora“ kolhoos
1) Lina külvipind (hektarites)	68	45
2) Saak hektarilt:		
kiudu (tsentnerites)	4,1	1,78
seemet „	4,2	1,06
3) Rahaline tulu linakasvatusest 1 ha külvipinna kohta (rublades)	11 894	2490
4) Rahaline tulu linakasvatuses kulutatud ühe normipäeva kohta (rublades)	204	54

Eesrindlikud kolhoosid, kus linakiu hektarisaak oli 3,4 ts ja rohkem, said lina külvipinna iga hektari kohta 9—12 tuhat rubla rahalist tulu. Asjaolu, et iga linakasvatuses kulutatud normipäev andis eesrindlikes kolhoosides 100—200 rubla rahalist tulu, tõendab, et linakasvatus on tulutoov tootmisharu. Selleks et linakasvatusest saadavad tulud suureneksid, on vaja eelkõige tõsta lina hektarisaake ja kõrgequaliteedilise kiu saamiseks koristustööd õigeaegselt läbi viia.

Rahaliste tulude suurendamise tähtsaks reserviks on ka köögiviljakasvatus. 1956. aastal tõsteti tunduvalt köögivilja varumis- ja kokkuostuhindu. Rakendati ka teisi abi-

nõusid, mis peavad soodustama köögiviljakasvatuse arengut, eriti linnade ja keskuste lähedastes piirkondades.

Eesrindlikes kolhoosides, kus köögivilja kasvatatakse nii katmikalal kui ka avamaal ning kus köögivilja hektarisaagitase on küllalt kõrge, saadakse köögivilja külvipinna iga hektari kohta 15—30 tuhat rubla rahalist tulu. Kuigi köögiviljakasvatuse intensiivne arendamine nõuab suhteliselt suuri kulutusi, tasuvad need end kiiresti, võimaldades tunduvat tulude ülejääki.

Kolhoosides, kus kõik jõud suunatakse ühismajandi ratsionaalsele ja kooskõlalisele väljaarendamisele, taimekasvatuse saagikuse ja loomakasvatuse produktiivsuse järjekindlale tõstmisele, on tulemuseks rahaliste tulude pidev kasv. See on aga põhiliseks tingimuseks rahaliste tulude jaotuse parandamisel, kolhoosnikute normipäevatasu tõstmisel.

RAHALISTE TULUDE KASUTAMISEST TOOTMISVAJADUSTEKS

Iga kolhoosi eesmärgiks on saada põllumajanduslike kõlvikute iga 100 hektari kohta maksimaalsel hulgal põllumajandussaadusi ja kulutada toodanguühiku kohta võimalikult vähem tööjõudu ning vahendeid.

Põllumajandussaaduste tootmiseks teeb kolhoos rahalisi kulutusi mineraalväetise, väikeinventari, kütte- ja määrdeainete, jõusöötade jt. materjalide ostmiseks, samuti tasu maksmiseks väljastpoolt palgatud tööjõule. Kõik need kulutused tehakse toodangu saamiseks ja sellelt seisukohalt on nad kõik vajalikud. Kuid kuna rahaliste kulutuste tegemisel mitte alati ei lähtuta majanduslikest kaalutlustest, leidub siin kulutuste kokkuhoiuks suuri reserve.

Tootmisvajadusteks tehtud kulutuste analüüs aastatel 1950—1955 näitab, et viimastel aastatel on vabariigi kolhoosides rahalised kulud tootmisvajadusteks kiiremini kasvanud kui tootmistegevuse tulemusena saadud rahalised tulud. Selle põhjusteks on olnud vähese tähelepanu pööramine rahaliste kulude otstarbekusele ja kokkuhoiurežiimi unustamine.

Nii kulutasid vabariigi kolhoosid 1955. aastal ligi 15% rahalistest tootmiskuludest ehk ligi 5% rahaliste tulude üldsummast väljastpoolt palgatud tööjõule tasu maksmiseks. Samal ajal võttis 16,5% töövõimeliste kolhoosnikute

Rahaliste kulude struktuur tootmisvajadusteks vabariigi kolhooside
aastatel 1950—1955
(protsentides)

Kulu liik	1950. a.	1955. a.
1. Mineraalväetis	19,2	9,7
2. Ostetud seeme	7,2	6,5
3. Ostetud sõöt	11,8	29,4
4. Ostetud väikeinventar	4,4	3,7
5. Jooksev remont	14,4	6,2
6. Ostetud kütte- ja määrdeained	6,2	10,3
7. Ostetud tooraine ja materjalid abiettevõtetele	3,2	1,9
8. Palgatud tööjõud	3,2	14,9
9. Muud kulud	30,4	17,4
Kokku	100,0	100,0

üldarvust ühistööst passiivselt osa, jättes täitmata kehtes-
tatud normipäevade miinimumi.

Teatavasti on põllumajandusliku artelli põhikirja koha-
selt kolhoosil õigus palgalisele tööle võtta ainult neid isi-
kuid, kes omavad eriettevalmistust ja eriteadmisi. Erand-
juhtudel on lubatud palgata ka ajutisi töölisi, kuid ainult
siis, kui kolhoosis teisiti ei suudeta töid õigeaegselt lõpe-
tada. Mitmetes kolhoosides aga kulutatakse väljastpoolt
palgatud tööjõule suuri summasid. Harju rajooni Sommer-
lingi-nimelises kolhoosis kulutati väljastpoolt palgatud töö-
jõule üle 143 tuhande rubla, millega normipäevadele jaota-
tav rahasumma vähenes ligi poole võrra.

Nagu näitas Juuru traktorijaama piirkonna kolhoosid
tegevuse analüüsimine, avaldas suurte summade kuluta-
mine väljastpoolt palgatud tööjõule otsest mõju normi-
päevatasu kujunemisele.

Üksikutes kolhoosides omandab rahaliste tulude kasuta-
mine väljastpoolt palgatud tööjõule tasu maksmiseks sel-
lise ulatuse, et selleks otstarbeks kulutatud summad kju-
nevad isegi suuremaks kui kolhoosnikutele normipäevad-
eest jaotatavad summad. Kose rajooni „Lembitu” kolhoosis
kulutati 1955. a. tootmisvajaduseks 55,1% rahalistest tulu-
dest, kusjuures rahapalkadeks väljastpoolt palgatud töö-

Tabel 8

Kulutused väljastpoolt palgatud tööjõule ja normipäevatasu Juuru traktorijaama piirkonna kolhoosides 1954. aastal

	Väljastpoolt palgatud tööjõule makstud summade osatähtsus rahalistes tootmiskuludes keskmiselt %-des	Keskmine normipäevatasu rahas (rublades)
1. Kolhooside grupp, kus kulutused väljastpoolt palgatud tööjõule moodustasid kuni 10% rahalistest tootmiskuludest	5,5	4,41
2. Kolhooside grupp, kus kulutused väljastpoolt palgatud tööjõule moodustasid üle 20% rahalistest tootmiskuludest	25,0	2,43

jõule läks 16,8% rahalistest tuludest. Neis tingimustes jaotati Kose rajooni „Lembitu” kolhoosis normipäevadele ainult 19,3 tuhat rubla, väljastpoolt palgatud tööjõu eest aga maksti 45,5 tuhat rubla. Harju rajooni „Viisnurga” kolhoosis said kolhoosnikud 32 000 normipäeva kohta kokku samapalju raha, kui kolhoosis maksti ühele autojuhile rahapalgana aastas.

Õigesti toimis Harju rajooni „Tuleviku” kolhoos, kus juhatus võttis vastu otsuse piirata kulutusi väljastpoolt palgatud tööjõule. Rahapalga alusel töötavaile isikuile anti valida, kas astuda artelli liikmeks või lahkuda töölt. Tulemuseks oli, et kolhoosi astus mitu uut liiget. Sellega vähenesid rahapalkadeks kulutatud summad 1955. aastal eelmise aastaga võrreldes 2,3 korda. Normipäevadele aga jaotas kolhoos 1955. aastal 21,3% võrra rohkem raha.

Kasutades ära võimalused, mis peituvad kolhoosi liikmete töö paremas organiseerimises ning kolhoosnikute materiaalse huvitatuse tõstmises, on paljudes vabariigi kolhoosides võimalik kokku hoida väljastpoolt palgatud tööjõule kulutatavaid summasid ning sellega vähendada jooksvateks tootmisvajadusteks tehtavaid kulutusi.

Tunduvalt on suurenenud kolhoosides kulutused söötade ostuks. Nii kulutasid vabariigi kolhoosid 1955. aastal ostu-

söötadele 5 korda rohkem raha kui 1950. aastal. Võrdluseks olgu öeldud, et kulud mineraalväetiste ostuks suurenesid samal ajavahemikul ainult mõne protsendi võrra. Ostusöötadele kulutati vabariigi kolhoosides 1955. aastal keskmiselt 9,6% üldtuludest ehk ligi 30% tootmisotstarbeks tehtud rahalistest kuludest. Paljudes kolhoosides moodustasid kulutused ostusöötadele isegi üle 40% tootmisvajaduseks tehtud rahalistest kuludest.

NLKP XX kongressil kritiseeriti teravalt neid kolhooside ja sovhooside juhtivaid töötajaid, kes selle asemel et suurendada söötade tootmist, tahavad olla ülalpeetavad, tahavad saada rohkem söötasid riigilt.

Nagu kogemused näitavad, kujunevad neis kolhoosides, kus loomakasvatuse areng rajatakse väljastpoolt ostetud söötadele, tootmise majanduslikud tulemused varem või hiljem ebasoodsaiks. Majanduslik efekt jääb ostujõusöötade kasutamisel väiksemaks eriti siis, kui jõusööta kasutatakse põhisöötade puudujäägi katteks. Nii kulutati Türi rajooni „Leegi” kolhoosis 1955. aastal ostusöötadele 90,7 tuhat rubla ehk 14,9% rahalisest üldtulust. Madala toodangutaseme tõttu (lehma kohta 987 liitrit piima aastas) ei õigustanud ostusöötadele tehtud kulutused end majanduslikult.

Jõusöötade ostmiseks tehtavaid kulutusi ja sel alusel rahalisi tootmiskulusid on võimalik igas kolhoosis piirata. Kulutuste vähendamiseks ostusöötadele tuleb peaarõhk panna kultuurkarjamaasööda ja mitmeaastase põldheina kui söötühiku omahinnalt odavaimate söötade tootmisele küllaldastes kogustes, mis võimaldab vähendada kulutusi ostusöötadele ning ühtlasi alandada ka loomakasvatussaaduste omahinda. Kulutuste vähendamisel ostusöötadele on suur tähtsus ka teravilja hektarisaagi tõstmisel, mis võimaldab alandada oma majandis toodetava teravilja omahinda ja laiendada selle kasutamist jõusöödana. Nii on 12—15-tsentnerilise saagi puhul teravilja omahind ligi 2 korda madalam kui 5—7-tsentnerilise saagi puhul.

Tuleb silmas pidada, et mida tasuvam on üks või teine loomakasvatusharu, seda rohkem tuleb kõne alla jõusöötade ostmine täienduseks oma majapidamisest saadavatele söötadele. Nii õigustavad end seakasvatuses kui suhteliselt tulutoovamas tootmisharus jõusöötade ostmiseks tehtavad rahalised kulutused üldiselt paremini kui madala produktiivsusega piimakarjakasvatuses. Kolhoosides, kus piima

toodang lehma kohta aastas ulatub 2500—3000 liitrini, annavad jõusöötade ostmiseks tehtavad kulutused juba majanduslikku efekti.

Järelikult tuleb rahaliste tulude otstarbeka kasutamise huvides kolhoosides senisest rohkem tähelepanu pöörata küsimusele, milline on ostusöötade ja oma majandi söötade kasutamise vahekord igas konkreetsetes kolhoosis ja mida tuleks teha söötade kasutamise efektiivsuse tõstmiseks. Oma majandi söötade tootmise suurendamine ja söötade ratsionaalne kasutamine on rahaliste tootmiskulude vähendamise üheks peamiseks teguriks kolhoosides.

Võimalusi rahaliste kulude kokkuhoiduks on kolhoosides ka summade kulutamisel seemnete ostuks. Kuigi mõningate kultuuride kasvatamiseks on vältimatult vaja teha rahalisi kulutusi seemnetele, siiski on seemnekasvatuse parema organiseerimise korral võimalik neid kulutusi piirata. Nii tehakse näiteks vabariigi kolhoosides suuri kulutusi heinaseemne ostuks, kuigi majanduslikult on tasuvam kasvatada heinaseemet oma majandis.

Sageli teevad kolhoosid liigseid rahalisi kulutusi ka autotranspordile. Kuigi autode arvuline kasv annab tunnistust tootmise mehhaniseerimise kasvust, ei õigusta end suure arvu autode olemasolu siis, kui autoparki ei kasutata ökonoomselt. Tuleb võtta arvesse, et majandamise tulemused ei sõltu mitte niivõrd tootmis-põhivahendite rohkusest, kuivõrd nende otstarbekohasest kasutamisest. Nii oli Kose rajooni „Lembitu” kolhoosil 1955. aasta lõpul 4 veoautot, mille majandamisel kulutati üksnes kütte- ja määrdematerjali ostuks 7,6% rahalistest tuludest. Madal toodangutase ja suhteliselt väike vedude maht ei õigustanud selliseid suuri kulutusi.

Autotranspordi töö paremal organiseerimisel, tühisõitude osatähtsuse vähendamisel, kütte- ja määrdeainete normeeritud kasutamisel, hobuste kasutamisel transporttöödel jms. abinõudel on rahaliste kulutuste kokkuhoidmise seisukohalt suur tähtsus.

Kaalumisele tuleks kolhoosides võtta ka autojuhtidele tasu maksmise küsimus. Praegu arvestatakse autojuhtidele normipäevi või rahapalka paljudes kolhoosides ajatöö alusel. Tegelikult vedude mahu analüüs neis kolhoosides tõendab, et selline töö tasustamine ei stimuleeri küllaldaselt autojuhte tööviljakust tõstma. Samuti ei soodusta kulutuste kokkuhoidu autotranspordis töö tasustamine jooksva

kilomeetri alusel, sest sel puhul autojuht pole huvitatud tühisõitude piiramisest.

Eesrindlikes kolhoosides, kus iga rakendatavat abinõud hinnatakse majanduslikust seisukohast, on autojuhtide töö tasustamine organiseeritud selliselt, et see võimaldaks parandada autotranspordi kasutamist, vähendades samaaegselt autotranspordile tehtavaid kulutusi. Autojuhtide tasu sõltub siin päevaülesande täitmisest (arvestatud tonn-kilomeetrites), kusjuures päevaülesande määrab vedude kaugus. Näiteks Harju rajooni „Rahva Võidu” kolhoosis on veo puhul 5 km kaugusele Gaz-56 päevaülesandeks teha 97 tonn-kilomeetrit, veo puhul 20 km kaugusele aga 197 tkm. Seejuures mõlemal juhul arvestatakse päevaülesande täitmise eest autojuhile 2,5 normipäeva.

Suuri reserve on kolhoosides ka summade kokkuhoiuks väikeinventari soetamise alal. Harju rajooni „Rahva Võidu”, Rapla rajooni „Uue Elu” jt. kolhoosides, kus praktiseeritakse väikeinventari valmistamist kohapeal oma jõududega, moodustavad väikeinventari soetamiseks tehtud kulutused rahalistest tootmiskuludest ainult 0,5—1,5%.

Kokkuhoiurežiim on kolhoosimajanduse tugevdamise tähtsaks nõudeks. Kuid kokkuhoiurežiimi ei tule ellu viia tootmise seisukohalt hädavajalike kulutuste piiramise teel.

Näiteks ei teostatud Harju rajooni Kalinini-nimelises kolhoosis viimastel aastatel jooksvat remonti, kuigi hooned remonti vajasid. „Kokkuhoid” jooksva remondi osas põhjustas loomade pidamistingimuste halvenemise ja loomakasvatuse produktiivsuse languse. Leidub veel kolhoose, kus pööratakse vähe tähelepanu mineraalväetiste soetamisele ja kasutamisele küllaldastes kogustes. Arvestades mineraalväetiste tähtsust taimekasvatuse saagikuse tõstmisel ja mineraalväetiste odavat ostuhinda on rahalised kulutused selleks otstarbeks igati õigustatud. Kuna mineraalväetis ilma orgaanilise väetiseta põldude väetamise küsimust ei lahenda, siis on vaja erilist tähelepanu pöörata orgaanilise väetise koguste suurendamisele turba ülestõtamise teel. Selleks tehtud rahalised kulutused tasuvad end kiiresti. Lihtne arvestus näitab, et kui ühe tonni orgaanilise väetise koguse suurendamiseks kulutavad kolhoosid 8—10 rubla, siis selle tulemusena saadud enamsaak annab 40—50 rubla sissetulekut.

Mitmete tootmiskulutuste tegemisel abistab riik kolhoose, võttes osa kulusid enda kanda. Nii tasub riik 50% turba,

lubja ja mergli tootmise ning transpordiga seotud tööde eelarvelisest maksumusest. Peale selle võimaldatakse kolhoosidele ülejäänud osa tasumiseks pikaajalist laenu. Samuti võimaldab riik lühiajalist laenu mitmesuguste materjalide, seemnete, söötade ja väikeinventari soetamiseks. Laenu abil on kolhoosil tootmise õige organiseerimise korral võimalik kiiresti saavutada tulemusi, mis üksnes omavahendite kasutamisel ei oleks olnud võimalik.

Kõiki neid asjaolusid tuleb kolhoosidel rahaliste kulutuste tegemisel tootmisvajadusteks silmas pidada. Selleks et kindlustada tootmise võimalikult ökonoomne organiseerimine, on vaja analüüsida iga tehtava kulutuse majanduslikku otstarbekohasust.

Üldiselt on tootmise majanduslik efekt seda suurem, mida suurema osa tootmiseks vajalikest vahenditest saab kolhoos oma majapidamisest, mida suuremal määral rahuldatakse tootmise vajadused oma majandis loodud väärtuste arvel. Sööda- ja seemnefondide moodustamine õigeaegselt ja küllaldastes kogustes ning kõigi vajalike tootmistööde tegemine kolhoosi liikmetega on tähtsamateks tingimusteks, mis võimaldavad kokku hoida rahalisi kulutusi tootmisvajadusteks ja selle arvel suurendada normipäevadele jaotatavaid summasid.

RAHALISTE TULUDE KASUTAMISEST KAPITAALMAHUTUSTEKS

Kapitaalmahutuste teostamise põhiallikaks on eraldamised rahalistest tuludest jagamatusse fondi. Jagamatu fondi täienduseks eraldasid vabariigi kolhoosid 1955. aastal 89% rohkem vahendeid kui 1950. aastal. Samal ajal teostati kapitaalmahutusi 2,7 korda suuremas ulatuses.

Jagamatu fondi täienduseks eraldavad kolhoosid 15—20% rahalistest tuludest, sõltuvalt artelli liikmete üldkoosoleku otsusest. Eraldamisprotsendi kindlaksmääramisel tuleb lähtuda iga kolhoosi konkreetsetest vajadustest ja reaalistest võimalustest. Üldiselt ei saa pidada otstarbekohaseks suurendada eraldamist jagamatusse fondi neis kolhoosides, kus rahalist tulu saadakse vähe ja kus normipäeva rahaline tasu on madal. Kuid muidugi ei sõltu normipäevadele jaotatud summade ulatus mitte niivõrd eraldamisest jagamatusse fondi, kuivõrd rahaliste tulude suurusel ja tulude otstarbekast kasutamisest.

Rahaliste tulude kasutamine üksikutes kolhoosides 1955. aastal

	Harju rajooni	
	„Töösangari“ kolhoos	Sommerlingi-nim. kolhoos
I. Rahalisi tulusid 1 ha põllumajandusliku maa kohta (rublades) . .	588	474
II. Rahaliste tulude kasutamine (protsentides üldtuludest)		
1. kulutatud tootmisvajadusteks	19,2	45,8
2. eraldatud jagamatusse fondi	17,0	16,0
3. jaotatud normipäevadele . . .	40,4	15,9

Kuigi „Töösangari“ kolhoosis eraldati jagamatusse fondi 17% rahalistest tuludest, seega rohkem kui Sommerlingi-nimelises kolhoosis, kujunes siin normipäevadele jaotatud summa tunduvalt suuremaks kui Sommerlingi-nimelises kolhoosis. Selle põhjuseks oli eelkõige rahasummade kokkuhoidlik kasutamine tootmisvajadusteks.

Rahalistest tuludest tasusid kolhoosid ka kapitaalvahetusteks saadud laenu. 1955. aastal kulus pikaajalise laenu tagastamiseks vabariigi kolhoosides 2,3% üldtuludest. Uue korra kohaselt võib pikaajalise kapitaalvahetuslaenu tasumine, samuti kolhoosnikutele kapitaaltööde eest tasu maksimine toimuda jagamatu fondi summade arvel. Sellega avaneb kolhoosidele võimalus reguleerida rahaliste tulude suunamist kapitaalvahetusteks vastavalt vajadustele.

Rahalisi vahendeid kapitaalvahetusteks kasutavad kolhoosid mitmesuguste tootmis-põhivahendite soetamiseks, kapitaalremondiks jms. 1955. aastal kulutati 43,7% kapitaalvahetussummadest tootmishoonete ehituseks, 13,5% maaparanduseks, 25,5% masinate, inventari ja sisse-seade soetamiseks. Aastatel 1950—1955 suurenesid kapitaalvahetused ehitustegevusse 12 korda, maaparandusse 6,4 korda.

Kuid üldiselt suunatakse maaparandusse veel vähe vahendeid. Näiteks kulutati 1955. aastal söötade ostuks 2,6 korda rohkem rahalisi vahendeid kui maaparanduseks.

Loomakasvatusele tugeva söödabaasi loomise eesmärgil on NLKP XX kongressi direktiivides pööratud suurt tähele-

panu maaparandustööde läbiviimisele Eesti NSV-s. Nii on kuuenda viisaastaku jooksul ette nähtud kuivendada ja kasutusele võtta vabariigi kolhoosides 30 tuhat hektarit maad uute kuivendussüsteemide ehitamise ja 170 tuhat hektarit maad olemasolevate kuivendussüsteemide taastamise arvel. Seega tuleb taastada vanu kuivendussüsteeme kolhoosi kohta keskmiselt 200 hektari ulatuses ning rajada uusi kuivendussüsteeme 40 hektari ulatuses. Maaparandustööde tegemisel osutab riik kolhoosidele suurt abi, võttes täielikult enda kanda kõik maaparandusalased uurimis- ja projekteerimistööd, samuti magistraalkraavide ehitamise, ümberkorraldamise ja remontimise tööd. Riik tasub ka detailkuivendusvõrgu rajamise ja kultuurtehniliste töödega seotud kuludest poole, kuna teise poole tööde plaanilisest maksumusest tasuvad kolhoosid, kellele võimaldatakse vajaduse korral selleks otstarbeks laenu. See annab kõikidele kolhoosidele võimaluse kiirendada maaparandustööde tempot ja tõsta maaparanduseks tehtavate rahaliste kulutuste efekti.

Teatavasti läheb põhiline parandus, sõltuvalt kuivendussüsteemist, hektari kohta maksma 1000—3000 rubla. Selle tulemusena saadakse uute kultuurrohumaa hektarilt enamsaagina sööta aastas 2000—3000 sü ulatuses. Kui arvestada, et vastava jõusöödakoguse ostmiseks on vaja kulutada ligi 1500 rubla, rajatud kultuurrohumaa del aga jagunevad rajamiskulud pikale kasutuseale, siis on maaparandustööde majanduslik kasulikkus ilmne.

Kapitaalmahutussummade kasutamisel maaparanduseks tuleb silmas pidada, et suuremat majanduslikku efekti võimaldab dreneažkuivenduse rajamine. Vabariigi sovhooside kogemustel on dreneažiga kuivendatud pindalalt saadud toodangu omahind madalam kui lahtiste kraavidega kuivendatud pindala toodang. Mida otstarbekamalt seejuures on organiseeritud töö kuivendussüsteemi rajamisel, mida kokkuhoidlikumalt tehakse kulusi ning mida kiiremini parandatud pinnad kasutusele võetakse, seda kiiremini tasuvad end tehtud kulutused.

Vabariigi eesrindlikud kolhoosid kulutavad maaparandusele suuri summasid. Nii kulutasid Tartu rajooni „Tuleviku”, Türi rajooni „Estonia” jt. kolhoosid 1955. aastal kultuurrohumaa rajamiseks igaüks 150—170 tuhat rubla ehk 33—36% kapitaalmahutuste üldsummast.

Kui sealjuures jälgitakse kokkuhoiurežiimi ning tööd

viiakse komplekselt läbi, siis tasuvad need kulutused end kiiresti. Nii kulutas Harju rajooni „Rahva Võidu” kolhoos maaparandustöödeks hektari kohta ainult 700—1000 rbl. Parandatud maade kasutamine kõrgesaagiliste kultuurheinamaadena võimaldas kiiresti katta maaparandustöödega seotud kulud.

Suuri summasid kulutatakse kolhoosides tootmishoonete ehitamiseks. Sageli ei anna tehtud kulutused aga küllaldast efekti. Mitmes kolhoosis on suurte pingutustega valmis ehitatud 300—400 tuhande rublaline veiselaut, mis ei anna küllaldast efekti nõrga söödabaasi tingimustes. Ehituste püstitamisel on vaja senisest enam juhendada tootmisharude intensiivse ja kooskõlalise väljaarendamise nõudest. Ei ole alati otstarbekohane ehitada ainult suuri ja kapitaalmeid loomakasvatushooneid ning koondada nad kõik ühte keskusse. Sõltuvalt kõlvikute paiknemisest ja teistest konkreetsetest tingimustest võib osutada majanduslikult põhjendatuks ehitada ka väiksema mahutuvusega lautasid ning püstitada need lähemale söödakõlvikutele.

Järelilikult tuleb rahaliste tulude kasutamisel kapitaal mahutusteks kolhoosides erilist tähelepanu pöörata sellele, et iga tehtav kulutus annaks võimalikult suuremat majanduslikku efekti. Küsimus ei seisa üksnes selles, et suunata rahalised vahendid otsustavatesse tööloikudesse, vaid ka selles, et kapitaal mahutuseks ettenähtud summade kasutamisel jälgitaks kokkuhoiurežiimi.

Suuremat tähelepanu tuleb vabariigi kolhoosides pöörata sellele, et kapitaal mahutuseks ettenähtud vahendid ja rahasummad ei seisaks kasutamata või et neid ei kasutataks muuks otstarbeks. 1955. aastal kasutasid kolhoosid kapitaal mahutuseks ettenähtud omavahenditest ära ainult kaks kolmandikku. Seega seisis suur osa vahendeid kasutamata. Aastatel 1950—1955 suurenesid ehitusmaterjalide üleminevad jäägid vabariigi kolhoosides 14 korda. Põhjuseks on asjaolu, et paljud kolhoosid teevad ehitusmaterjalide varumiseks suuri kulutusi, alustavad ehitustöid mitmel objektil, kuid tööde lõpuleviimine viibib.

Sageli ei anna kapitaal mahutussummade kasutamine vajalikku majanduslikku efekti ka selle tõttu, et suuri summasid kasutatakse väljastpoolt palgatud tööjõule. Paljudes kolhoosides läheb selleks üle poole kapitaal mahutussummadest. Mõnigi kord ei ole väljastpoolt palgatud tööjõule

tasu maksmine korraldatud selliselt, et küllaldaselt oleks silmas peetud ühismajandi huve.

Suunates kapitaalmahutussummad peamistele objektidele ning kasutades tööjõudu ja rahalisi ning materiaalseid vahendeid otstarbekalt ja kokkuhoidlikult, saavutatakse kapitaalmahutuste tegemisel vajalikku efekti, mis toob endaga kaasa ühismajandi kiire arengu.

ROHKEM TÄHELEPANU FINANTSDISTSIPLIINILE

Edu kokkuhoiurežiimi süvendamisel ja rahaliste tulude otstarbekohasel kasutamisel on seda suurem, mida rohkem tähelepanu pööratakse finantsdistsipliini küsimustele kolhoosis.

Rahaliste kulutustega liialdamist ja ebamajanduslikkuse nähtusi esineb enamasti neis kolhoosides, kus ei peeta kinni rahaliste vahendite hoidmise ja kasutamise korrast. Kooskõlas põllumajandusliku artelli põhikirjaga on kolhoos kohustatud hoidma vabad rahasummad jooksva arvel Riigipangas, ning toimetama kõiki rahalisi arveldusi panga kaudu. Kuid nagu analüüsiandmetest nähtub, tehakse mitmetes kolhoosides suureulatuslikke oste ja kulutusi sularaha eest, pangast mööda minnes.

Harju rajooni „Viisnurga” kolhoosis tehti rahalisi operatsioone 1955. aastal peamiselt kassa kaudu. 170 tuhandest rublast, mis laekus kolhoosi kassasse, kulutati kassa kaudu 156,5 tuhat rubla, panga kaudu aga kõigest 13,5 tuhat rubla. Selle tulemusena halvenes kolhoosi finantsiline olukord tunduvalt. Suurenesid katmata kulutused, mida ei suudetud tasuda jooksva aasta rahalistest tuludest. Kuna kolhoosi juhatus ei võtnud tarvitusele abinõusid rahaliste sissetulekute laekumise plaani täitmiseks ning kulutas tootmisvajadusteks ligi 40% rahalistest tuludest, siis jäi „Viisnurga” kolhoosis normipäevatasu äärmiselt madalaks.

Selleks et luua kord rahaliste tulude kasutamises, tagada nende sihipärane kasutamine, on vaja, et kõik põhilised rahalised operatsioonid, mis on seotud rahaliste tulude saamise ja kulutamisega, toimuksid Riigipanga kaudu.

Finantsdistsipliini vastu eksitakse ka sellega, et ei kanta kapitaalmahutuseks ettenähtud summasid jagamatu fondi arvele. Selletõttu ei leia suur osa kapitaalmahutuseks ettenähtud rahalisi tulusid sihipärast kasutamist.

Et tootmistegevus võiks toimuda katkestamatult, peab kolhoosil olema teatud vahendite reservid. Varasematel aastatel kasutasid kolhoosid tootmisvajadusteks ettenähtud rahalised tulud täielikult ära nende laekumise aastal, mistõttu nad järgmise aasta algul olid sageli rahalistes raskustes. Et kindlustada häireteta tootmist, peavad kolhoosis olema seemnete, söötade jt. materjalide varud. Teatud osa neist varudest saadakse oma majapidamisest, osa aga tuleb soetada ostu teel. Selleks et kindlustada kolhoosile rahalisi vahendeid jooksvateks tootmisvajadusteks ka aasta algul ning korrastada kolhooside rahalisi arveldusi kolhoosi liikmetega normipäevade järgi, soovitatakse kolhoosidele rahalistest tuludest eraldada vahendid aasta lõpul kulutamata jäänud materjalide, seemnete, sööda ja väikeinventari katteks. Peale selle soovitatakse eraldada 1—5% rahalistest tuludest kulutusteks, mis seisavad ees uuel majandusaastal.

Vabariigi kolhoosides on eraldamised nimetatud otstarveteks järjekindlalt suurenenud. Kuid eraldamisi rahalistest tuludest ei ole tehtud kooskõlas järgmisse aastasse üleminevate jääkide tegeliku olemasoluga. Ostetud materjalide, seemnete, söötade jms. all kinni olevad summad suurenesid 1955. aastal võrreldes 1952. aastaga 2,2 korda. Sealjuures aga oli jääkide tegelikust väärtusest rahaliste tuludega kaetud vaevalt 80%. Rida kolhoose ei teinud ettenähtud eraldamisi, vaid kasutas rahalisi vahendeid muuks otstarbeks.

Käibevahendite mitteküllaldane olemasolu kolhoosis kutsub esile rahanduslikud raskused, sest kolhoosil ei jätku rahalisi vahendeid, et uuel aastal teha vajalikke kulutusi. Selletõttu on kolhooside huvides eraldada rahalisi tulusid jooksvateks tootmisvajadusteks ning järgmisse aastasse üleminevate jääkide katteks. Vastavalt kehtivale korrale tehakse rahalistest tuludest eraldamisi järgmiselt: kui eelmiste aastate rahalistest tuludest eraldatud summa ei kata ostetud materiaalsete vahendite jääkide väärtust, siis eraldatakse kolhoosi liikmete üldkoosoleku otsuse alusel rahalistest tuludest täiendavalt rahalisi vahendeid. Juhul kui ostetud materjalide, seemnete, söötade ja väikeinventari jäägid aasta lõpuks vähenevad, siis uusi eraldamisi rahalistest tuludest selleks otstarbeks ei tehta. Möödunud aastatel eraldatud summat aga vähendada ei soovitata.

Samal ajal, kui teatud hulga käibevahendite olemasolu

kolhoosis on hädavajalik, tuleb silmas pidada, et väikeinventari ja materjalide varud kolhoosis ei kujuneks liiga suureks, sest nende all seisavad kinni rahasummad. Nii suurenesid aastatel 1950—1955 vabariigi kolhooside aastabilanssides ostetud materjalide, söötade ja seemnete varud 3,6 korda. Seejuures oma majandis toodetud söötade ja seemnete varud vähenesid. Rahaliste tulude kasutamisest suurte varude soetamiseks, eriti kui nad ületavad kolhoosi lähemad vajadused, tuleb seepärast hoiduda. Eesrindlike kolhooside kogemustel ei peaks aastavahetusel ostusöötade, seemnete, väikeinventari ja muude varude all kinni olevad summad ületama 3—6% aasta rahaliste tulude üldsummast.

Paljudes kolhoosides on finantsmajanduse tõsiseks puuduseks aastast aastasse üleminev debitoorne võlgnevus. Mitmetes kolhoosides ulatuvad debitoorse võlgnevuse summad 30—40 tuhande rublani. Debitoorse võlgnevuse suuremine ning vabade rahaliste vahendite vähenemine kassas ja jooksva arvel annab tunnistust sellest, et kolhooside juhatused ei tegele vajalikul määral finantsmajanduse küsimustega.

Finantsilise olukorra halvenemist kolhoosides põhjustab ka asjaolu, et mitmed ühismajandid lubavad ülekulutusi võrreldes tuludega. Nii moodustasid Türi rajooni L. Koidula nimelises kolhoosis katmata kulutused 1955. aastal 88 tuhat rubla, kusjuures normipäeva kohta maksti kolhoosis 4 rubla. Eelmisest aastast ületulevad võlad takistavad jooksva aasta rahaliste sissetulekute otstarbekohast kasutamist, põhjustades tõsiseid rahanduslikke raskusi.

Finantsdistsipliini nõudeid tuleb järgida ka rahaliste tulude kasutamisel administratiiv- ja majanduskuludeks ja teisteks otstarveteks. Teatavasti ei tohi administratiiv- ja majanduskuludeks kolhoosis kulutada üle 2 protsendi rahalistest tuludest. Eesrindlikes majandis moodustavad väljaminekud selleks otstarbeks ainult 0,5—0,6%. Kuid üksikutes kolhoosides, nagu Harju rajooni „Loomingu”, Kurtna külanõukogu „Lembitu”, „Kalevi” jt. kolhoosides ulatub administratiiv- ja majanduskulude osatähtsus rahalistes kulutustes 4,5—5,5 protsendini. See näitab, et neis ühismajandis ei pöörata tähelepanu kokkuhoiurežiimile, kuigi rahaliste sissetulekute vähesus seda eriti tingib.

Finantsdistsipliini tugevdamisel ja rahaliste tulude õige kasutamise jälgimisel etendab kolhoosi juhatuse kõrval

tähtsat osa revisjonikomisjon. Revisjonikomisjoni ülesandeks on teostada kontrolli kõigi rahaliste operatsioonide üle. Kuid revisjonikomisjonid ei täida paljudes kolhoosides neil lasuvaid ülesandeid. Mitmes kolhoosis ei viinud revisjonikomisjonid 1955. aastal läbi ühtki revisjoni. Kontrolli puudumine rahaliste tulude kasutamise üle avaldub ka selles, et harva ja pealiskaudselt arutatakse finantsmajanduse küsimusi juhatuse koosolekutel.

Neis kolhoosides, kus juhatuse ja revisjonikomisjon pidevalt jälgivad ja analüüsivad rahaliste tulude laekumise ja vahendite kulutamise käiku ning finantsdistsipliini küsimusi, on finantsmajandus püsivalt tugeval alusel.

Keskseks kujukaks finantsdistsipliinist kinnipidamisel ja rahaliste tulude õige kasutamise tagamisel peab olema kolhoosi raamatupidaja. Raamatupidaja ülesandeks ei ole üksnes kehtestatud korrast kinnipidamine rahaliste vahendite hoidmisel ja kasutamisel, vaid ka kõigi reservide väljaselgitamine tootmise ökonoomsemaks organiseerimiseks, kokkuhoiurežiimi süvendamiseks. Sealjuures etendab tähtsat osa arvepidamise korrasolek kolhoosis. Sageli aga ei hinnata kolhoosides küllaldaselt täpse arvestuse tähtsust finantsmajanduse tugevdamisel. Nii põhjustasid arvepidamise mahajäämus ja vead arvestuse organiseerimises Harju rajooni „Viisnurga”, Türi rajooni „Tasuja” jt. kolhoosides puudusi rahaliste vahendite kasutamisel.

Eesrindlike kolhooside juhatused ja revisjonikomisjonid nõuavad raamatupidajailt arvestuse korrasolekut, sest see on põhitingimuseks rahaliste tulude laekumise ja rahaliste vahendite kulutamise käigu jälgimisel, finantsdistsipliini ja finantsmajanduse tugevdamisel.

RAHALISTE TULUDE KASUTAMISEST KOLHOOSNIKUTE AVANSSEERIMISEKS

Rahaliste tulude kasutamise seisukohalt kolhoosides on suur tähtsus kolhoosnikute avansseerimisel. NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu määruses „Kolhoosnikute igakuisest avansseerimisest ja lisatöötasu maksimisest kolhoosides” märgitakse, et kolhoosnikute igakuuline avansseerimine on tööviljakuse tõstmise tähtsaks stiimuliks, suurendab normipäeva osatähtsust ning kolhoosi liikmete huvi ühismajapidamise arendamise vastu.

Senini anti põhiline osa normipäevadele jaotatavast rahast kolhoosnikutele kätte alles majandusaasta lõppedes. Selleks et tõsta kolhoosnikute materiaalsed huvi ühismajapidamise arendamise vastu, soovivad partei ja valitsus anda üldkoosoleku otsuse põhjal kolhoosnikutele normipäevade eest iga kuu avansina vähemalt 25% kõigist ühismajapidamises tegelikult saadud rahalistest sissetulekutest ning 50% põllumajandussaaduste kontraheerimise alusel, kokkuostu ja müügikohustuste korras avanssidenä saadavatest rahasummadest.

Vabariigi paljudes kolhoosides praktiseeritakse kolhoosnikute igakuulist rahalist avansseerimist. Pidevalt (alates 1948. aastast) maksab kolhoosnikutele iga kuu rahalist avanssi 5—6 rubla normipäeva kohta Rapla rajooni „Uue Elu” kolhoos. Harju rajooni „Rahva Võidu” kolhoos andis 1955. aastal 584 tuhat rubla ehk 25% üldsissetulekust avansina normipäevadele. 1956. aastal levis regulaarne avansseerimine juba paljudes kolhoosides.

1956. aasta esimesel kolmel kvartalil maksti vabariigi kolhoosides rahalist avanssi normipäevadele 26,7 miljonit rubla rohkem kui eelmisel aastal sama aja jooksul. Seega suurenesid väljamakstud avansisummad 1,9 korda. Reas ühismajandeis antakse normipäeva kohta 5—8 rubla avanssi. Nagu kogemused näitavad, ei koorma igakuuline avansseerimine arvestusalast tööd, eeldab aga, et kolhoosi raamatupidamine ja normipäevade arvestus oleksid alati korras.

Kuid vabariigis leidub veel ühismajandeid, kus ei kasutata ära võimalusi kolhoosnikute igakuuliseks avansseerimiseks ja sel alusel nende tööaktiivsuse tõstmiseks. 1956. aasta esimesel kolmel kvartalil jaotati rahalist avanssi ainult 70,7 protsendile sel ajavahemikul väljatöötatud normipäevade arvust. Sealjuures moodustasid väljamakstud avansisummad vabariigi kolhoosides saadud rahalistest tuludest 19,6%, seega vähem kui rahaliste tulude tase seda oleks võimaldanud.

Kolhoosnikute regulaarse rahalise avansseerimise tagamise põhilisteks nõueteks on, 1) et rahalisi tulusid saadaks võimalikult pidevalt, 2) et rahaliste tulude kasutamisel juhendutaks kokkuhoiurežiimist.

Neis ühismajandeis, kus rahalisi tulusid saadakse küllaldaselt kogu aasta kestel, on võimalik suurem osa normipäevadele jaotamiseks ettenähtud summadest anda kol-

hoosnikutele kätte majandusaasta kestel. Näiteks Harju rajooni „Rahva Võidu” kolhoosis ulatusid rahalised tulud 1956. aasta 1. juuliks ühe miljoni rublani, seega saadi siin ligi 40% aasta jooksul laekuvatest summadest aasta esimesel poolel. Sellepärast ei teki „Rahva Võidu” kolhoosis küsimust, kust leida summasid kolhoosnikute avansseerimiseks, samuti vajalike tootmiskulutuste tegemiseks ja muudeks otstarveteks. Türi rajooni „Estonia” kolhoosis laekuvad rahalised tulud samuti pidevalt. Juba aasta esimeses kvartalis laekus siin ligemale 700 tuhat rubla, seega peaaegu 21% tulude ja kulude eelarves ettenähtud rahalistest üldtuludest. Kolhoos maksab igakuulist rahalist avanssi normipäeva kohta 8 rubla.

Vabariigi paljudes kolhoosides on igakuuline avansseerimine tagatud vastava tulude laekumisega. Kuid kõikides kolhoosides ei ole seda võimalik igakuuliselt rakendada, ja nimelt rahaliste vahendite vähesuse tõttu. Raskusi avanssummade väljamaksmisel esineb peamiselt aasta esimesel poolel, seoses sellega, et kolhoosidel on sel perioodil vähe tulusid. Nii laekub mitmetes kolhoosides esimeses kvartalis vähem kui 10% rahalistest üldtuludest. Ka teises kvartalis saadakse mõnel pool ainult 10—15% aasta üldtuludest. Põhilised tulud laekuvad neis kolhoosides alles III kvartali lõpul ja IV kvartalis.

Rahaliste tulude laekumise teatav ebaühtlus aasta kestel on üldiselt paratamatu, tingituna põllumajandusliku tootmise iseloomust, mistõttu suuremad kogused taime- ja loomakasvatussaadusi realiseeritakse sügisperioodil. Kuid rahaliste tulude laekumise sesoonsust on võimalik igas kolhoosis pehmedada. Juba piimakarjakasvatuse kui põhilise tootmisharu intensiivne arendamine võimaldab tunduvalt ühtlustada rahaliste tulude laekumist. Harju rajooni „Rahva Võidu” kolhoosis, kus varutakse piimakarjale talveperioodiks küllaldastes kogustes sööta, saadakse suur osa aastasest piimatoodangust talve- ja kevadkuudel. Suhteliselt ühtlane toodangutase võimaldab iga kuu saada üksnes piimast ligi 100 tuhat rubla sissetulekut. Nii saadi 1956. aasta esimese viie kuu jooksul „Rahva Võidu” kolhoosis piima müügist 520 tuhat rubla, s. o. rohkem kui 40% kogu aasta jooksul piima realiseerimisest saadavatest sissetulekutest.

Võib tekkida küsimus, kas talveperioodil piimatoodangu tõstmiseks tehtavad kulutused end majanduslikult õigus-

tavad, kuivõrd talvel on piima omahind üldiselt kõrgem kui suvel. Tuleb aga silmas pidada, et mida kõrgem on piima- toodang, seda madalam on piima omahind. Ühtlasi tuleb arvestada, et iga liitri piima eest saadav sissetulek on talvel tunduvalt kõrgem kui suvel. Nii saadi Harju rajooni „Rahva Võidu” kolhoosis realiseeritud piima iga liitri eest talvekuudel kuni 2 korda rohkem raha kui suvekuudel. Selletõttu on piimakarjale talveperioodiks vajalikes kogustes söötade varumine kõige muu kõrval ka rahaliste tulude suurendamise seisukohalt suure tähtsusega.

Rahaliste tulude ühtlasemat laekumist võimaldab linna- lähedastes kolhoosides ka katmik-köögiviljakasvatuse arendamine. Harju rajooni „Tuleviku”, Rapla rajooni „Vambola” ja teised varajase köögiviljakasvatusega tegelevad kolhoosid saavad sel teel aasta esimesel poolel tähelepandavaid rahalisi tulusid. Ka sea- ning kanakasvatuse arendamine võimaldab suurendada tulude laekumist ning organiseerida nende saamist sel perioodil, kui majandil on rahaliste vahendite järele suurem vajadus.

Järelikult, et luua tingimused rahaliste tulude küllaldaseks ja pidevaks laekumiseks, on vaja hoolitseda mitmekülgse, kõrge tootmistasemega majandi väljaarendamise eest, kes võiks põllumajandussaadusi realiseerida aasta läbi.

Kolhoosnikute korrapärase rahalise avansseerimise kindlustamiseks ei tule hoolitseda üksnes rahaliste tulude kasvu ja tulude pideva laekumise eest, vaid ka laekuvate rahasummade otstarbeka ja kokkuhoidliku kulutamise eest.

1956. aasta esimesel kolmel kvartalil said vabariigi kolhoosid rahalisi tulusid kokku 297,4 miljonit rubla, millest 34,2% kulutati tootmisvajadusteks. Seega kulutati tootmisvajadusteks 1,8 korda rohkem raha kui kolhoosi liikmete rahaliseks avansseerimiseks. Mitmetes kolhoosides, kus rahaliste tulude kooskõlastatud kasutamisele ei pööratud vajalikku tähelepanu, ei suudetud rahalist avanssi ettenähtud ulatuses maksta. Nii ei saanud Türi rajooni „Leegi” kolhoosi liikmed rahalist avanssi selletõttu, et põhiline osa rahalistest tuludest läks tootmisvajaduste katmiseks. Sageli kasutavad kolhoosid avansisummadeks ettenähtud vahendeid ka eelmise aasta normipäevatasu võlgnevuse katmiseks. Eelmistest aastatest ületulevate võlgade kandumine järgmisse aastasse on üks neid põhilisi takistusi, miks kol-

hoosnikute korrapärase avansseerimine veel kõigis kolhoosides täit rakendust pole leidnud.

Kolhooside rahaliste tulude kasutamise analüüs 1956. aasta esimesel poolel näitab, et rahaliste tulude kasutamise parandamise ja finantsmajanduse tugevdamise korral on kolhoosi liikmete rahalise avansseerimise ulatust võimalik tunduvalt tõsta.

Harju rajooni „Kindluse” kolhoosis hakati kolhoosnikute igakuulist avansseerimist rakendama 1956. aastal. Eelmisel aastal jaotati siin normipäevadele 27% rahalistest tuludest ehk normipäeva kohta 3 rubla. See ei rahuldanud kolhoosi liikmete nõudeid. Kolhoosi majandusliku tegevuse analüüs veenis juhatust, et rahaliste tulude otstarbekohasema kasutamise korral on võimalik hakata igakuulist rahalist avanssi maksma 5 rubla iga väljatöötatud normipäeva kohta. Vastavalt koostati ka tootmisplaan ning tulude ja kulude eelarve. Avansisummade korrapärase väljamaksmine sundis kolhoosi juhatust päev-päevalt võitlema tulude laekumise plaani täitmise ja vahendite kokkuhoidliku kulutamise eest. 1956. aasta esimesel poolel suurenesid rahalised tulud „Kindluse” kolhoosis 1955. aasta sama perioodiga võrreldes rohkem kui kaks korda. Tootmisvajadusteks kulutati kolhoosis 1956. a. esimesel poolel kõigest 16,8% rahalistest tuludest. Rahaliste kulutuste piiramine söötade ostmiseks ja väljastpoolt palgatud tööjõule, samuti muude kulutuste kokkuhoid andis võimaluse maksta aasta esimesel poolel väljatöötatud normipäevade eest kolhoosnikutele rahalist avanssi 144,1 tuhat rubla ehk 43,5% sel perioodil laekunud rahalistest tuludest. Eriti suured olid väljamakstavad avansisummad loomakasvatuses. Nii sai iga karjafarmis töötav kolhoosnik kuus keskmiselt 458 rubla rahalist avanssi. See põhjustas tööaktiivsuse tunduva tõusu. 1956. aasta esimesel poolel töötati kolhoosis iga 100 ha põllumajandusliku maa kohta välja 1660 normipäeva, seega 565 normipäeva rohkem kui eelmisel aastal samal ajal. Tööaktiivsuse tõusuga käsikäes paranesid ka toodangunäitajad. Nii suurenes piimatoodang lehma kohta ühe aastaga 1380 liitrilt 2060 liitrini.

Rahaliste tulude kasutamise parandamiseks ja sel alusel kolhoosnikute korrapäraseks avansseerimiseks tuleb leida võimalusi igas kolhoosis.

Selleks et kindlustada kolhoosnikute regulaarset avansseerimist, avatakse Riigipangas kolhooside nõudmisel spet-

siaalsed jooksvad arved, kuhu kantakse 25% kõigist laekunud tuludest ja 50% põllumajandussaaduste müügi korras avanssidena saadud summadest. Eriarvel olevat raha võib kolhoosi juhatus kulutada ainult avanssideks kolhoosnikutele ja jaotamiseks normipäevadele.

Tähtsaks küsimuseks kolhoosnikute korrapärase rahalise avansseerimise tagamisel on avansi õige suuruse määramine. Avansi suuruse küsimus otsustatakse erinevates kolhoosides erinevalt, sõltuvalt majanduslikest võimalustest. Kui avansisumma on normipäeva kohta väike, moodustades ainult 1—2 rubla, siis ei stimuleeri ta küllaldaselt tööaktiivsuse tõusu. Otstarbekohane on avansina maksta 70—80% plaanilisest normipäevatasust. Muidugi, veelgi parem oleks, kui kolhoos saaks kolhoosnikutele iga kuu maksta garanteeritud normipäevatasu, s. o. välja maksta tootmisplaanis ettenähtud normipäeva rahalise tasu. Eeldusi garanteeritud normipäevatasu maksmiseks on neis kolhoosides, kus tulude ja kulude eelarve on koostatud reaalne, ning kus õigesti on määratletud see osa tuludest, mida kolhoos võib jaotada normipäevadele. Sealjuures on garanteeritud normipäevatasu maksmiseks vaja moodustada vastav kindlustusfond, et tulude ebaühtlase laekumise korral tagada ettenähtud tasu maksmine.

Ka kolhoosnikute igakuulise avansseerimise seisukohalt on vastava avansseerimise fondi moodustamisel suur tähtsus. Avansseerimise fond moodustatakse eelmise aasta rahalistest tuludest. Kuna aasta esimestel kuudel normipäevi töötatakse välja üldiselt vähem kui teistel kuudel, siis ka avansseerimise fondi moodustamine vajalikus ulatuses ei tekita enamikes kolhoosides erilisi raskusi. Lähtudes aasta algul väljatöötatavate normipäevade hulgast ning normipäeva kohta ettenähtud rahalise avansi summast peaks avansseerimise fond aasta algul moodustama 20—40 tuhat rubla. Seega tuleks eelmise aasta rahalistest tuludest selleks otstarbeks eraldada keskmiselt 3—4%, sõltuvalt rahaliste tulude suurusest kolhoosis.

Avansseerimise fondi moodustamise tähtsus seisab selles, et aasta algul, millal tulude laekumisi on üldiselt vähem, luua tingimused tehtud tööde eest tasumiseks ja kolhoosnikute avansseerimiseks sõltumatult tulude saamisest. Seejuures täiendatakse avansseerimise fondi vastavalt vajadustele. Antsla rajooni Sverdlovi-nimelises kolhoosis moodustati 1955. aastal avansseerimisfond 31,5 tuhande

rubla suuruses. Seetõttu saadi kolhoosi liikmetele avanssi maksta aasta esimestest päevadest peale.

Tähtsaks tingimuseks kolhoosnikute regulaarse avansseerimise kindlustamisel on tulude ja kulude eelarve õige kvartaliline jaotamine. Sellest, kui õigesti rahalised tulud ja kulud üksikutel perioodidel on planeeritud, sõltub suures määral finantsmajanduse olukorra kujunemine.

Mitmetes eesrindlikes kolhoosides, nagu Harju rajooni „Rahva Võidu”, Türi rajooni „Estonia” kolhoosis jm. on kasutusel rahaliste tulude laekumise ja kulutuste planeerimine üksikute kuude kaupa. See teeb majandi juhtimise konkreetsemaks ning võimaldab aegsasti tarvitusele võtta abinõusid tulude plaani täitmise kindlustamiseks, samuti paremini kontrollida tehtavaid kulutusi. Sellepärast tuleb rahaliste tulude laekumise ja kulutuste planeerimist kuude kaupa soovitada igale kolhoosile.

Luues vajalikud tingimused rahaliste tulude pidevaks laekumiseks ning tehes kulutusi kokkuhoidlikult, tagab kolhoosi juhatus ühismajandi järjekindla tugevnemise ja kolhoosnikute regulaarse avansseerimise.

TULUDE JA KULUDE EELARVE KOOSTAMINE JA TÄITMINE KOLHOOSIS

Kolhoosi kui sotsialistliku suurmajandi seisukohalt on suur tähtsus rahanduse õigel planeerimisel. Rahanduse planeerimine kolhoosis toimub tulude ja kulude eelarve koostamise alusel. Tulude ja kulude eelarve kolhoosis erineb finantsplaanist riiklikes ettevõtetes, kuna ta ei hõlma kõiki kulutusi. Nii ei leia oma majandis toodetud ja naturaalkujul kasutatud saadused vastavat rahalist väljendust tulude ja kulude eelarves. Samuti ei ole võimalik tulude ja kulude eelarve alusel otsustada üksikute tootmisharude ja majandi kui terviku rentaablu üle. Samal ajal sovhooside tootmis- ja finantsplaanides leiab kogu tootmistegevus vastava rahalise väljenduse ning majanduslikke tulemusi iseloomustavad siin sellised tähtsad näitajad, nagu omahind, kasum jne.

Olgu märgitud, et üksikutes NSV Liidu kolhoosides on katseliselt asutud tootmis- ja finantsplaanide koostamisele ja selle alusel tootmistegevuse organiseerimisele. Kuid põhiliselt toimub rahaliste tulude ja kulude planeerimine kolhoosides tulude ja kulude eelarve alusel.

Rahaliste tulude ja kulude planeerimise kord on määratletud põllumajandusliku artelli põhikirjaga, mille kohaselt kolhoosi juhatus koostab tootmisplaani alusel tulude ja kulude eelarve. Tulude ja kulude eelarve on dokument, mis määrab kindlaks kolhoosi finantstegevuse eelseisval aastal. Eelarve astub jõusse pärast kinnitamist üldkoosoleku poolt. Seega võtavad artelli liikmed finantstegevuse organiseerimisest vahetult osa.

Tulude ja kulude eelarve koostamisel on põhiülesandeks, lähtudes tootmisplaani näitajaist, määrata ette ära kolhoosi tootmistegevuse majanduslikud resultaadid eelseisval aastal.

Selleks et eelarve kujuneks reaalseks, on vaja võimalikult täpselt määratleda realiseeritava toodangu ulatus realiseerimiskanalite järgi, samuti hindade tase. Tuleb hoiduda rahaliste tulude planeerimisest suuremates summades, kui need toodangu realiseerimise tõenäolisi resultate arvestades kujunevad.

Rahaliste tulude laekumise plaani koostamisel ei lähtuta mitte kõigis kolhoosides reaalistest tingimustest. Esinevad vead tulenevad peamiselt vigadest tootmisplaani koostamisel. Nii planeeritakse mõnes kolhoosis kõikidele tootmisarvudele ühesugune kasv, arvestamata konkreetseid tootmistingimusi. Loomakasvatussaaduste tootmise loodetavat järsku tõusu ei tagata söödabaasiga. Söödabilansi formaalseks tasakaalustamiseks planeeritakse kõrgendatud saagikuse tase, mille saavutamiseks ei nähta ette vajalikke tingimusi.

Eeltoodud puudused avaldavad negatiivset mõju reaalse tulude ja kulude eelarve koostamisele. On selge, et igaühe viga, mis tehakse rahaliste tulude planeerimisel, põhjustab vea ka rahaliste kulutuste planeerimisel, sest kulud peavad olema kooskõlas tuludega.

Rahaliste kulutuste planeerimisel on vaja majanduslikult õigesti hinnata kõiki tootmisplaanis ettenähtud kulutusi, vältides liialdusi üksikutes kululiikides. Erilist tähelepanu on vaja pöörata kokkuhoiule rahalistes kulutustes tootmisvajadusteks.

Rahaliste kulude nagu tuludegi planeerimisel on aluseks tootmisplaani. Sealjuures ei tähenda aga rahaliste kulutuste planeerimine tootmisplaanis ettenähtud arvude mehaanilist ümberarvestamist rahasse. Tulude ja kulude eelarve on küll tootmisplaani näitajate rahaliseks väljenduseks, kuid

samal ajal võivad eelarve koostamisel ilmnedas asjaolud, mis nõuavad muudatuste tegemist tootmisplaanis. Sellepärast ei ole õige piirduda ainult tulude ja kulude eelarve summade mehaanilise kokkusobitamisega.

Õigesti koostatud tulude ja kulude eelarvel on kolhoosimajanduses suur organiseeriv ja mobiliseeriv tähtsus.

Kuid küsimus ei seisa ainult reaalse tulude ja kulude eelarve koostamises, vaid ka tema kooskõlastatud täitmisel.

Nagu 1955. aasta tulude ja kulude eelarvete täitmise analüüs näitab, täitsid vabariigi kolhoosid tootmisvajadusteks ettenähtud rahaliste kulutuste plaani märksa suuremas ulatuses kui seda oleks võimaldanud olukord tulude plaani täitmise osas. See aga põhjustas normipäevadele jaotamiseks ettenähtud summade vähenemise.

Tabel 10

Tulude ja kulude eelarve täitmine üksikutes kolhoosides 1955. aastal

Näitajad	Antsla rajooni Sverdlovi-nimeline kolhoos	Kose rajooni „Edu” kolhoos	Antsla rajooni „Partisani” kolhoos	Kose rajooni „Lembitu” kolhoos
1. Laekunud rahalisi tulusid (protsentides plaanist) . . .	112	110	53	46
2. Tehtud rahalisi tootmiskulutusi (protsentides plaanist)	112	84	61	86
3. Jaotatud rahalisi tulusid normipäevadele (protsentides plaanist)	121	130	18	9

Neis kolhoosides, kus hoolitsetakse selle eest, et väiksemate kulutustega saavutada paremaid majanduslikke tulemusi, saavutatakse edu ka tulude ja kulude eelarve täitmisel. Kose rajooni „Edu” kolhoosis saavutati oskusliku majandamise tulemusena 1955. aastal tulude plaani ületamine 118 tuhande rubla võrra, kulutusi tootmisvajadusteks aga tehti kolhoosis 57 tuhat rubla vähem kui oli planeeritud. Selle tulemusena kulutati kolhoosis tootmisvajaduseks ainult 23,6% rahalistest tuludest, normipäevadele aga jaotati üle 42% rahalistest tuludest.

Samal ajal täideti mõnedes vabariigi kolhoosides rahaliste tulude laekumise plaan ainult 50—60 protsendi ula-

tuses, rahalistes kulutustes tootmisvajadusteks aga lubati ülekulutusi. Tulemuseks oli see, et normipäevadele jaotamiseks ettenähtud summad jäid neis ühismajandis väikesteks.

Neis kolhoosides, kus esineb liigseid rahalisi kulutusi, on see enamasti tingitud kontrolli puudumisest vahendite kulutamise üle, tulude ja kulude eelarve kooskõlastatud täitmise üle. Aasta algul eelarve koostatakse, kuid pärast ei pöörata sellele enam vajalikku tähelepanu. Ometi on rahaliste tulude ja kulude eelarve selleks põhiliseks dokumendiks, mille alusel tuleb kolhoosi juhatusel organiseerida rahaliste vahendite saamist ja kulutamist.

Eesrindlikes kolhoosides on tulude ja kulude eelarve finantsplaaniks, mille täitmise käiku pidevalt jälgitakse. Tulude laekumist ja nende kulutamist analüüsitakse siin järjekindlalt. Nii pöörab Türi rajooni „Estonia” kolhoosi juhatus pidevalt tähelepanu tulude ja kulude eelarve läbimõeldud täitmisele. Kui esineb olukordi, et mõnest tootmis-
harust pole võimalik ettenähtud laekumisi saada, siis leitakse võimalusi rahaliste tulude suurendamiseks mõnes teises tootmis-
harus. Täienduseks tulude ja kulude eelarve kvartalijaotustele koostatakse eesrindlikes kolhoosides jooksvalt tulude ja kulude kuuplaane ja kuuaruandeid. Sellega on kolhoosi juhatusel alati ülevaade möödunud kuu finants-
tulemustest, samuti konkreetsetest ülesannetest, mis seisavad ees järgmisel kuul.

Aasta lõpul, kui on käsil kokkuvõtete tegemine aasta töö tulemustest, jälgivad eesrindlike kolhooside juhatused eriti hoolikalt eelarves ettenähtud tulude laekumist ning rakendavad vajalikke abinõusid täiendavate tuluallikate kasutuselevõtmiseks. Ühtlasi jälgitakse siin eelarve täitmise olukorda kulutuste osas, piirates kulutusi seal, kus nad tootmistegevusele küllaldast kasu ei too. Igas kolhoosis tuleb eesmärgiks seada, et tulude ja kulude eelarves normipäevadele jaotamiseks ettenähtud vahendite summa aasta lõpul täies ulatuses läheks jaotamisele normipäevadele, mitte aga ei kulutataks muudeks otstarveteks. Tootmis-
plaanini ning tulude ja kulude eelarve kooskõlastatud täitmise-
ga kindlustatakse rahaliste tulude õige kasutamine kolhoosis.

RAHALISTE TULUDE KASUTAMISE ANALÜÜSIMISEST KOLHOOSIS

Rahaliste tulude otstarbekohane ja ökonoomne kasutamine eeldab kolhoosi majandusliku olukorra põhjalikku tundmist. Kolhoosi oskuslik juhtimine, võitlus rahaliste tulude järjekindla kasvu ja rahaliste vahendite otstarbeka kasutamise eest pole mõeldav ilma majandusliku tegevuse sügava analüüsita, seniste saavutuste ja puuduste põhjuste uurimiseta.

Finantsmajanduse analüüsi ülesandeks on õigesti hinnata rahaliste vahendite kasutamise majanduslikke tulemusi, avastada reservid ja välja selgitada võimalused rahaliste tulude paremaks kasutamiseks selliselt, et kulutuste majanduslik efekt kolhoosis oleks võimalikult suurem.

Kuna finantsmajandus kolhoosis on lahutamatu seotud tootmistevõimega, siis tuleb rahaliste tulude ja nende kasutamise analüüsimisel paralleelselt tegelda ka tootmistevõime analüüsiga. Igasugune arvuline materjal, mis iseloomustab kolhoosi tööd, tema arengut, on finantsmajandusliku tegevuse analüüsimisel väärtuslikuks pidepunktiks.

Paljudes kolhoosides lähtutakse kolhoosi töötulemuste hindamisel ainult tegelikest näitajast ega võeta arvesse olukorda plaani täitmise alal. See ei soodusta võitlust plaaniülesannete eduka lahendamise eest. Seepärast peab tulude ja kulude eelarve ja tootmisplaani täitmine alatiselt olema kolhoosi juhatuse tähelepanu keskpunktis.

Rahaliste tulude kasutamise tegelikke näitajaid on kolhoosides vaja võrrelda nii plaaniliste näitajatega, s. o. tulude ja kulude eelarvega, kui ka eelmiste aastate samalaadsete näitajatega ning teiste samades tootmistingimustes asuvate kolhooside näitajatega.

Tulude ja kulude eelarve täitmise analüüsi käigus võrreldakse üksikute tootmisharude ja üksikute realiseerimiskanalite tegelikke rahalisi tulusid plaanilise laekumisega ning rahaliste tulude kasutamist üksikute kululiikide järgi, võrreldes plaaniga.

Rahaliste tulude ja kulude võrdlus tulude ja kulude eelarvega võimaldab kindlaks teha, milline on olukord eelarve täitmise osas ning välja selgitada põhjused, mis tingisid eelarve ületamise või alatäitmise nii sissetulekute kui ka väljaminekute osas. Sealjuures on tulude ja kulude eel-

arve täitmise käiku vaja jälgida ja analüüsida süstemaatiliselt. Pidev võrdlus aasta kestel annab võimaluse aegsasti võtta tarvitusele abinõud rahaliste laekumiste plaani täitmiseks ning kulutuste piiramiseks seal, kus nad kujunevad liiga kõrgeks. See muudab majandi juhtimise palju konkreetsemaks. Ühtlasi võimaldab selline võrdlus selgitada välja tulude ja kulude eelarve koostamisel esinenud vead ning panna alus rahaliste tulude ja kulude planeerimise parandamiseks kolhoosis.

Rahalisi tulusid ja nende kasutamist on kolhoosides vaja analüüsida ka aastate kaupa ning võrdluses teiste majanditega. Sealjuures tuleks analüüsida: 1) rahaliste tulude üldist taset, 2) rahalisi tulusid üksikute tootmisharude lõikes ja 3) rahalisi kulutusi üksikliikide järgi.

Kolhoosi rahaliste tulude üldine tase on tema majandusliku tegevuse tulemuste üheks põhiliseks näitajaks. See tõttu võimaldab rahaliste tulude dünaamika aastate lõikes ning võrdlus teiste kolhoosidega võrdlemisi hästi hinnata kolhoosi majanduslikku olukorda. Selleks et rahalised tulud paremini iseloomustaksid tootmise majanduslikke tulemusi, on otstarbekohane nad välja tuua arvestusega kõlvikute 100 hektari kohta, ühe tööviljelise kolhoosniku kohta, ühe normipäeva kohta jne.

Kõige levinum on rahaliste tulude analüüsimine arvestusega 100 ha põllumajandusliku maa kohta. Kuid alati ei ole see näitaja kolhooside vahel võrreldav, seoses kõlvikute erineva struktuuriga üksikutes majandites. Sellepärast oleks rahaliste tulude tase kolhoosides vaja välja tuua ka arvestusega nn. kultuurpinnaühiku kohta, kusjuures 1 hektar põldu, aeda ja kultuurrohumaad võetakse võrdseks ühe hektariga, 1 hektar looduslikku heinamaad 0,3 hektariga, 1 hektar looduslikku karjamaad 0,2 hektariga. Sellisel korral väljendaks rahaliste tulude tase õigemini kolhoosi tootmise majanduslikke tulemusi, lähtudes konkreetsetest tootmistingimustest.

Üksikutest tootmisharudest saadud rahaliste tulude analüüsimisel on vaja välja selgitada nende osatähtsus üldtuludes. Ühe või teise tootmisharu majanduslikke tulemusi aitab iseloomustada selliste näitajate kasutamine, nagu rahalised tulud üksikutest tootmisharudest arvestusega samas tootmisharus väljatöötatud normipäeva kohta, rahalised tulud üksikutest taimekasvatusharudest arvestusega vastava kultuuri kõlvipinna iga hektari kohta, rahalised

tulud üksikutest loomakasvatusharudest arvestusega ühe emaslooma kohta jne. Sealjuures on vaja analüüsida põhjuseid, miks rahaliste tulude tase ühes või teises tootmisharus jääb madalaks ning millised on reservid rahaliste tulude suurendamiseks.

Rahaliste tulude kasutamise analüüsimisel on vaja välja tuua rahalised kulutused vastavalt nende otstarbele ning võrrelda tegelikke näitajaid plaaniandmetega, samuti võrrelda põhilisi rahalisi kulutusi aastate lõikes ja teiste majanditega. Seejuures tuleb vaatluse alla võtta järgmised küsimused:

1. Kui suured on rahalised kulutused tootmisvajadusteks; nende osatähtsus. Siin on vajalik põhjalikum analüüs rahaliste kulutuste liikide järgi. Täpsema arvestuse korral on võimalik kindlaks teha, kui võrd rahaliste kulutuste kasv tootmisvajadusteks ühes või teises tootmisharus on endaga kaasa toonud rahaliste sissetulekute kasvu, millist kahju on kolhoosile toonud ühe või teise hädavajaliku kulutuse tegemata jätmine.

2. Kuidas on tehtud eraldamisi jagamatusse fondi ja teistesse fondidesse, nende vahendite kasutamine. Siinjuures on vaja välja selgitada tehtud kulutuste majanduslik efekt, võimalused ehitus- ja maaparandustööde maksumuse alandamiseks.

3. Kui suur on administratiiv- ja majanduskulude erikaal; võimalused nende kulude kokkuhoiuks.

4. Kui suur osa rahalisi tulusid on jaotatud normipäevadele, kui suur on rahaline tasu ühe normipäeva kohta; võimalused normipäevatasu tõstmiseks.

5. Milline on üldine finantsiline seisund, kui palju on kolhoosil vabu rahalisi vahendeid jooksvatel arvetel ja kassas, kui suur on debitoorne ja kreditoorne võlgnevus, kuidas on olukord rahaliste kohustuste tähtajalise tasumise osas.

Uurides rahaliste tulude kasutamises toimunud muutusi on vaja erilist tähelepanu pöörata kahe põhilise liigi — rahalised kulutused tootmisvajadusteks ja normipäevadele jaotatavad rahalised tulud — õigele kooskõlastamisele.

Rahaliste tulude kasutamise analüüsimisel on vaja õigesti hinnata kolhoosi tootmistegevuse majanduslikke tulemusi, selgitada välja, kui suurte kulutustega on ühe või teise põllumajandussaaduse tootmine seotud ning millised on reservid üksikute tootmisharude ning majandi kui

terviku tulutoovuse tõstmiseks. Kuna eesmärgiks on põllumajandussaaduste hulga suurendamine võimalikult väiksemate kulutustega, siis muutub järjest tähtsamaks kulutuste väljaselgitamine põllumajandussaaduste ühiku kohta ja nende kulutuste üksikasjalisem analüüs.

Kolhoosi töötulemusi iseloomustab kahtlemata kõige paremini põllumajandussaaduste omahind. Omahind väljendab rahas neid tööjõu ja rahalis-materiaalseid kulutusi, mida ühe tsentneri piima, liha, munade jne. tootmisel kolhoosis on tehtud. Mida madalam on omahind, seda rohkem põllumajandussaadusi on võimalik toota samade materiaalse ja tööjõuressursside juures, seda suurem osa rahalisi tulusid on võimalik suunata jaotamiseks kolhoosi liikmetele normipäevade alusel.

Omahinna arvestamine ei ole kolhoosides käesoleval ajal veel massiliselt juurdunud. Seda takistab ka kehtiv arvestussüsteem kolhoosides, mis ei ole kohandatud omahinna arvestamise nõuetele. Selleks et luua tingimused toodangu omahinna nõuetekohaseks arvestamiseks, peaksid kõik põhilised kululiigid — nii tööjõu kui ka rahalis-materiaalsed kulutused — olema välja toodud üksikute kultuuride ja loomaliikide kaupa.

Kolhooside 1956. a. aruande ja 1957. a. tootmisplaani vormis on esmakordselt ette nähtud tootmiskulude kalkuleerimine kahe näitaja alusel — normipäevades ja rahalis-materiaalsetes kulutustes põhilistele toodanguliikidele. Normipäevade ja rahalis-materiaalsete kulutuste väljatoomine toodanguühiku kohta võimaldab lähemalt analüüsida toodanguühiku kohta tehtavaid kulutusi ning tarvitusele võtta abinõusid nii tööjõu- kui ka rahaliste ja omatoodetud saaduste kulutuste alandamiseks toodanguühiku kohta.

Kuna rahalised kulutused, mis on tehtud iga tsentneri taime- või loomakasvatussaaduse tootmiseks, on sealjuures eraldi välja toodud, on võimalik neid kulutusi üksikasjaliselt analüüsida iga üksiku toodanguliigi osas.

Eeltoodust lähtudes on kolhoosidel esmajärjekorras vaja tootmiskulud välja tuua tööjõu kulutusena normipäevades ja rahalis-materiaalsete kulutustena rublades toodanguühiku kohta. Kui põhiliste toodanguliikide — teravilja, kartuli, heina, piima, liha jt. tootmiskulud on välja arvestatud kahes näitajas — normipäevades ja rahas — on võimalik lihtsa ümberarvestusega välja tuua omahind

ühtses rahalises väljenduses. Selleks tuleb normipäevade kulu ümber arvestada rahasse.

Normipäevade ümberarvestamisel rahasse pole ükski hindamisviis seni osutunud täiuslikuks. Nii ei võimalda tegeliku normipäevatasu kasutamine kõiki kolhoose omavahel võrrelda, kõikidele kolhoosidele ühesuguse normipäevatasu kasutamine teeb omahinna aga mõnevõrra tinglikuks. Seetõttu on otstarbekohane kasutada nii tegelikku kui ka tinglikku normipäevatasu (9—10 rbl.), sõltuvalt majandi konkreetsest olukorrast ja omahinna arvestamise ja analüüsimise eesmärkidest.

Söödakulude arvestamisel loomakasvatuses kasutatakse oma majandi söötade ümberarvestamisel rahasse riiklikke kokkuostuhindu. Kuna söödakulud sel puhul ei võimalda õigesti hinnata oma majandi söödabaasi efektiivsust, siis tuleks omahinna väljatoomisel seda arvutust täpsustada, hinnates oma majandis toodetud sööt vastavale taimekasvatussaadusele kalkuleeritud tootmiskulude alusel, lähtudes normipäevade kulust ning rahalis-materiaalsetest kulu- tustest iga tsentneri vastva kultuuri kohta.

Rahaliste tulude kasutamise parandamise seisukohalt ei ole oluline teada mitte ainult eelmisel aastal toodetud põllumajandussaaduste tootmiskulusid ja omahinda, vaid ka seda, kui palju läheb tähtsamate põllumajandussaaduste tootmine maksma koostatud tootmisplaani ning tulude ja kulude eelarve tingimustes. Selline eelkalkulatsiooniline omahind aitab juba ette välja selgitada, millised rahalised ja materiaalsed kulutused end majanduslikult õigustavad, missugustes tootmisharudes kujunevad toodangule tehtud kulutused liiga kõrgeks ning millised on võimalused kulu- tuste kokkuhoiuks. Peale selle võimaldab omahinna eelkal- kulatsiooni koostamine kontrollida tootmisplaani ning tulude ja kulude eelarve õigsust ning vajaduse korral kor- rigeerida plaanilisi näitajaid.

Tootmiskulude ja omahinna kalkuleerimine õigustab end kolhoosis ka siis, kui selleks kasutatakse lihtsustatud võt- teid. Kuna ka sel teel arvutatud omahind on väärtuslikuks pidepunktiks kolhoosi tootmistegevuse majanduslike tule- muste hindamisel, siis on kõigil kolhoosidel vaja asuda tootmiskulude ja omahinna arvestamisele ja kalkuleerimi- sele. Sealjuures on oluline kulutused välja tuua ka vastava kultuuri külvipinna hektari ning looma kohta ja võrrelda tehtavaid kulutusi saadavate tuludega.

Tootmiskulude ja omahinna väljatoomine ning omahinna elementide analüüsimine kolhoosis aitab paremini mõista ja hinnata rahaliste tulude kasutamist, aitab leida teid kulutuste vähendamiseks toodanguühiku kohta. Selgitudes välja, millised on põhilised soodustavad või pidurdavad tegurid tööjõu- ja vahendite otstarbekohasel ja efektiivsel kasutamisel, on võimalik tarvitusele võtta konkreetseid abinõud kolhoosi majandusliku olukorra tugevdamiseks ja kolhoosnikute normipäevatasu tõstmiseks.

KOKKUVÕTE

NLKP XX kongressil rõhutati, et põllumajanduse arendamiseks kuuendal viisaastakul tuleb pöörata meie kaadri tähelepanu ökonoomika küsimustele, töö ja vahendite kulutuste vähendamisele saaduste tootmisel.

Kolhooside tootmistegevuse organiseerimine peab vastama ülesandele saada kõlvikute iga hektari kohta võimalikult väiksema tööjõu- ja vahendite kuluga võimalikult rohkem toodangut. Seetõttu peab ka rahaliste tulude kasutamine kolhoosis olema organiseeritud selliselt, et oleks tagatud kõigi vajalike kulutuste katmine ning rahalistest tuludest küllaldase osa jaotamine kolhoosi liikmetele normipäevade alusel.

Kolhoosi eduka arengu vajalikuks tingimuseks on tema rahaliste tulude suurendamine. See võib toimuda tööviljakuse kasvu, taimekasvatuse hektarisaakide ja loomakasvatuse produktiivsuse tõusu ning sel teel kolhoosi kaubatoodangu suurendamise alusel.

Rahaliste tulude kasv võimaldab kiiresti edasi arendada ühismajandit, ühtlasi eraldada rohkem vahendeid jaotamiseks kolhoosi liikmetele. Kuid üksnes rahaliste tulude suurendamine ei taga kolhoosi majanduslikku tugevdamist, kui seejuures ei hoolitseta rahaliste vahendite õige kasutamise eest. Seoses sellega, et põhiline kululiik — rahalised kulutused tootmisvajadusteks — ei leia artelli põhikirjas piiritlemist ning et mitte kõigis kolhoosides ei hoolitseta rahaliste tulude otstarbekohase ja säästliku kasutamise eest, esineb paljudes kolhoosides tootmisvajadusteks mittevajalikke rahalisi kulutusi, mistõttu normipäevadele jaotamiseks jääb vähe raha. Seega tuleb kolhoosides rohkem tähelepanu pöörata õige vahekorra saavutamisele rahaliste

tootmiskulutuste ja normipäevadele jaotatud rahasummade vahel. Tootmisvajadusteks tehtavad kulutused ei tohiks üheski kolhoosis ületada 25—30%, normipäevadele jaotatavad summad aga peaksid moodustama vähemalt 35—40% rahalistest üldtuludest. Suuremate rahaliste tuludega kolhoosides peaks normipäevadele jaotamiseks minema vähemalt 40% rahalistest tuludest. Sealjuures on vaja kõigis kolhoosides põhiline osa normipäevadele jaotatavatest rahalistest tuludest kätte anda juba majandusaasta kestel, vastavalt normipäevade väljatöötamisele.

Selleks et tagada igas kolhoosis rahaliste tulude kooskõlastatud kasutamine, tuleb rohkem tähelepanu pöörata kokkuhoiurežiimile. Kolhoosides on vaja rakendatavaid abinõusid hinnata majandusliku kasulikkuse seisukohalt.

Tootmise ökonoomsemal organiseerimisel omab suurt tähtsust süstemaatiline kontroll tulude ja kulude eelarve täitmise üle, samuti tehtud kulutuste majanduslik analüüs, mis võimaldab võtta tarvitusele abinõusid finantsmajanduse tugevdamiseks. Tähtsaks vahendiks rahaliste tulude kasutamise analüüsimisel on seejuures tootmiskulude ja omahinna kalkulatsioonide koostamine, mis võimaldab välja tuua tööjõu- ja rahalis-materiaalsed kulutused toodanguühiku kohta.

Tuginedes finantsmajanduse ja omahinna analüüsile on kolhoosides võimalik tunduvalt parandada rahaliste tulude kasutamist ning saavutada kolhoosnikutele normipäevade eest jaotatavate summade järjekindel suurenemine. See aga on aluseks põllumajandussaaduste tootmise edasisele kiirele kasvule.

SISUKORD

Sissejuhatus	3
Rahaliste tulude olemus ja jaotamise kord kolhoosis	5
Rahaliste tulude kasutamisest vabariigi kolhoosides	9
Rahaliste tulude suurendamise teid kolhoosis	14
Rahaliste tulude kasutamisest tootmisvajadusteks	21
Rahaliste tulude kasutamisest kapitaal mahutusteks	27
Rohkem tähelepanu finantsdistsipliinile	31
Rahaliste tulude kasutamisest kolhoosnikute avansseerimiseks	34
Tulude ja kulude eelarve koostamine ja täitmine kolhoosis	40
Rahaliste tulude kasutamise analüüsimisest kolhoosis	44
Kokkuvõte	49

Эленурм Хельги Акселевна
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ДЕНЕЖНЫХ
ДОХОДОВ В КОЛХОЗАХ

На эстонском языке.
Эстонское Государственное Издательство.
Таллин, Пярну маantee, 10.

Toimetaja V. Pedaja.
Tehniline toimetaja L. Uuspõld.
Korrektorid: P. Hiie ja H. Kull.

Ladumisele antud 16. III 1957. Trükkimisele antud
18. IV 1957. Paber 54×84, 1/16. Trükipoognaid 3,25.
Formaadile 60×92 kohaldatud trükipoognaid 2,66. Arvu-
tuspoognaid 2,82. Trükiarv 2000. MB-02965. Tellimise
nr. 885.

Hans Heidemanni nim. trükikoda, Tartu, Vallikraavi 4.

Hind rbl. 1.—

Rbl. 1.—

A 7.

17346

1957. Elemen

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00774433 9